dpjw
pnwm
Deutsch-Polnisches Jugendwerk
Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży

Молодь в Україні

Ситуація молоді, сучасна молодіжна політика в Україні та польсько-німецько-українська співпраця

Документація

Зміст

1. Вступ 5

2. Вітальний виступ Савсан Чеблі, державного секретаря з питань громадянської активності та міжнародних відносин, Канцелярія сенату мера Берліна 7

3. Вітальний виступ Штефана Ербa, виконавчого директора Польсько-німецької співпраці молоді 11

4. Вітальний виступ Міхаеля Райфенштуеля, уповноваженого з питань закордонної культурної політики Федерального міністерства закордонних справ Німеччини 13

5. Європейська молодіжна політика – вступ 15

6. Молодь та молодіжна політика в Україні – європейська перспектива 21

7. Молодь та молодіжна політика в Україні – виступ Олександра Яреми, заступника міністра молоді та спорту України 27

8. Евалюація польсько-німецько-українських зустрічей молоді 2016 року, що отримали фінансування від Польсько-німецької співпраці молоді та Федерального міністерства закордонних справ Німеччини 35

9. Становище молоді – суспільне середовище, погляди, вплив політичної ситуації в Україні на життя молоді 45

10. Формати та програми підтримки проектів за участю молоді - висновки на основі розмов у групах. Виклики та рекомендації 49

11. Молодіжний обмін - зміна перспективи. Вплив міжнародної роботи з молоддю на розвиток громадянського суспільства 59

12. Чого можемо навчитися один від одного? Чого можемо досягти разом? Підсумкова дискусія 63

13. Інтерв'ю зі Штефаном Ербом для передачі „Світогляд" радіо TOK FM 67

14. „Чому в Польщі відсутня молодіжна політика?" – інтерв'ю з доктором Максиміліаном Фрасом для передачі „Світогляд" радіо TOK FM 71

15. Список організацій, що взяли участь у форумі 79

16. Автори 83

17. Імпресум 84

1. Вступ[1]

Дана публікація була створена на основі форуму «Молодь в Україні», організованому Польсько-німецькою співпрацею молоді у 2017 році в Червоній ратуші Берліна. У конференції взяло участь понад представників зацікавлених сторін, а саме: представники громадянського суспільства з України, Польщі та Німеччини, представники міністерств та установ, які займаються міжнародною роботою з молоддю та освітою, представники ґрантодавців та фондів, що займаються предметною підтримкою, а також представники науки та засобів масової інформації.

Для осіб, які активно співпрацюють з Україною, цей форум мав стати доповненням їхніх практичних навичок, отриманими внаслідок багаторічного досвіду, натомість для мультиплікаторів - зокрема представників ЗМІ - джерелом знань про стан молодого громадянського суспільства в Україні та існуючі моделі його підтримки на європейському, урядовому та неурядовому рівнях. Дуже важливим аспектом форуму була участь представниць та представників молодого українського громадянського суспільства, які мали нагоду поповнити фахове дослідження власним досвідом та спостереженнями. Іншим пріоритетом форуму було створення тристороннього контексту та платформи для обміну досвідом між Польщею, Німеччиною та Україною і можливість налагодження тристороннього співробітництва. За задумом організаторів, ця публікація є невід'ємною частиною проекту та повинна бути спрямована на поширення отриманих знань серед широкого кола зацікавлених осіб.

Публікація містить статті, що відображають результати представлених звітів про становище молоді в Україні та сучасну молодіжну політику: *Аналітичний звіт про Молодіжну політику Східного партнерства*, підготовлений для Європейської комісії, та звіти, підготовлені Міністерством молоді та спорту України[2]. Крім цього, були представлені результати евалюації польсько-німецько-українських молодіжних зустрічей з 2016 року, які спільно фінансувалися ПНСМ та Федеральним міністерством закордонних справ Німеччини. Публікація також була розширена вступним текстом про молодіжну політику та її впровадження в Європі.

Представлені доповіді та евалюація були доповнені у практичній площині під час розмов учасників у групах. Результати обговорень були зібрані та представлені у двох частинах публікації. Одна з них – це опис становища молоді в Україні з точки зору самої української молоді. Він був створений на основі дискусії між учасниками форуму. Теми, яким було приділено більше уваги під час обговорення, це: ситуація внутрішньо переміщених осіб,

1 Задля читабельності тексту в українському варіанті документації зазвичай уживаються йменники чоловічого роду. Однак у кожному випадку текст стосується як прдедставниць, так і представників даної групи, а документація спрямована до читачок та читачів.

2 Обидва тексти стосуються тієї самої сфери, представленої з різних точок зору, тому повторення були неминучі.

представниць та представників ЛГБТІК, молоді медіа в Україні та роль неформальної освіти у розвитку громадянського суспільства. Вибір тем зумовлений рекомендаціями присутніх на форумі молодих представників громадянського суспільства та фахівців, які погодилися поділитися своїм досвідом та знаннями.

Розмови щодо програм підтримки та поточних пропозицій для представниць та представників громадянського суспільства були викладені в наступному розділі. Основна мета цієї частини публікації - систематизувати обговорювані теми, зібрати результати, що стосуються потреб та надавати інформацію про програми підтримки, інформаційні та мережеві платформи. Систематика представлення установ та організацій пов'язана з описаними у вступному розділі рівнями підтримки та реалізації молодіжної політики.

У наступній частині наводяться найважливіші тези панельної дискусії під назвою: *Молодіжний обмін — зміна перспективи. Вплив міжнародної роботи молоді на розвиток громадянського суспільства.*

Видання було доповнено та оновлено інформацією та джерелами, що були опубліковані після форуму. Усі посилання в публікації перенаправляють на сторінки мовою оригіналу або ж англійською мовою.

Завдяки підтримці радіо ТОК FM, яке було одним із медіа-патронів цієї події, до публікації були додані стенограми двох інтерв'ю, проведених під час форуму, а саме: з виконавчим директором ПНСМ Стефаном Ербом та автором доповіді про молодіжну політику в Україні, доктором Максиміліаном Фрасом.

Ми сподіваємось, що дана публікація дозволить Вам розширити і систематизувати знання про молодь в Україні та, можливо, заохотить Вас до активної підтримки молодих людей і організації польсько-німецько-українських проектів.

Висловлюємо щиру подяку Федеральному міністерству закордонних справ Німеччини за можливість видати дану публікацію.

Польсько-німецька співпраця молоді

2. Вітальний виступ Савсан Чеблі,
державного секретаря з питань громадянської активності та міжнародних відносин, Канцелярія сенату мера Берліна

Шановний пане Ерб,
Шановний пане міністре Ярема,
Шановний пане Райфенштуель,
Дорогі гості з України та Польщі,
Дорогі учасники,

сьогодні мені випала дуже приємна нагода відкривати непересічний Форум у Берлінській ратуші «Молодь в Україні». На самому початку я хотіла б передати щирі вітання від мера Міхаеля Мюллера, який бажає вам цікавої, творчої та сповненої новими ідеями зустрічі.

У той же час я вітаю Польсько-німецьку співпрацю молоді з такою чудовою ініціативою. Список учасників демонструє, що організаторам вдалося зібрати всі важливі установи, усіх найважливіших партнерів та діячів, які займаються проблематикою України в Німеччині. Я тепло вітаю всіх гостей з України, які не побоялися вирушити у далеку дорогу, щоб бути тут разом з нами сьогодні.

Ваша зустріч, шановні гості, має величезне значення у багатьох аспектах. Це важливий сигнал особливо в нинішній, неспокійний час. Це сильний сигнал, який надсилається до Польщі, сильний сигнал, адресований Україні, але також і тут, у нашій країні він сприймається саме таким чином. Тому ми із задоволенням підтримали Форум і надали місце проведення у ратуші.

Деякі з вас можливо знають, що до того, як я була призначена на посаду державного секретаря, протягом трьох років я була речником міністра закордонних справ Німеччини. І я можу вам сказати, що немає іншої теми, якою я б упродовж цих років займалася б більше, ніж тема України.

Я їздила в Україну величезну кількість разів, брала участь у численних зустрічах на рівні міністрів закордонних справ і була втаємничена у найменші деталі усіх спроб урегулювання конфлікту. За цей час ми пережили багато підйомів, але й також було надзвичайно багато падінь.

Це була справжня карусель почуттів. І сьогодні майбутнє України значною мірою тривожить моє серце, і я дуже хотіла б, щоб у вашій країні врешті запанував мир.

Воєнний конфлікт на сході України триває вже надто довго. Дуже багато людей загинуло, надто багато там страждань, тому я щиро бажаю, щоб врешті-решт цей конфлікт був вирішений. Німеччина, виконуючи спільно з Францією роль посередників у нормандському форматі, зробила вагомий внесок у деескалацію конфлікту та стабілізацію країни. Ми хотіли б, щоб Україна досягла прогресу в процесі глибоких реформ. Саме тому, що ми знаємо, наскільки важким і трудомістким є цей шлях, уряд Федеративної Республіки Німеччини підтримує Україну на безпрецедентному до цього часу рівні. Пан Райфенштуель з Міністерства закордонних справ за кілька хвилин також звернеться до вас з вітальним виступом і, безперечно, ще раз підкреслить це.

Польща також пов'язана з нами безліччю тем. Проте той факт, що Польщу та Німеччину об'єднує настільки близька та інтенсивна дружба і партнерство, не є лише заслугою політики. Зовсім навпаки. Це заслуга всіх вас, молодих і старших осіб, які з обох сторін щоденно дбають про це партнерство, дружбу, примирення та взаєморозуміння. За це всім учасникам Форуму, які зібралися сьогодні тут, ми повинні бути дуже вдячними. І ще одне: ми, німці, знаємо, що відповіді, які Європа дає щодо криз, були б неповними без вашого вкладу та вашої перспективи. І для нас є очевидним той факт, що існує більше, ніж одна перспектива. Але нам ідеться про те, щоб ми на основі спільних цінностей, до яких належить демократія, свобода преси та верховенство права, разом працювали для Європи.

У цій ситуації більше, ніж будь-коли, матиме значення те, що зробите ви - представники громадянського суспільства. Ваша робота важлива для обміну, діалогу та мирного співіснування. Завдяки все тіснішим відносинам між молодими, відданими європейській справі людьми з Польщі, України та Німеччини можна дати відсіч проблемі націоналізму, що поширюється в Європі. Тому, дорогі гості, ви якраз перебуваєте у потрібному місці в потрібний час.

На сьогоднішній зустрічі ви, з одного боку, розглянете співпрацю трьох країн: України, Польщі та Німеччини, а з іншого — сьогоднішню політику щодо молоді та роботу з молоддю в Україні. В обидвох темах, без сумніву, є багато аспектів для обговорення. Але той факт, що організатором цього заходу є Польсько-німецька співпраця молоді, показує, що Польща бере на себе відповідальність за свого сусіда.

Берлін має багато зв'язків з Україною. На даний час у нашому місті проживає понад 11 тисяч українців, і ще більше мешканців Берліна мають українське коріння. Польські зв'язки з Україною, обумовлені спільним кордоном і часто нелегкою спільною історією, є дуже інтенсивними. Сьогодні в Польщі живе, працює та навчається понад мільйон українців.

Що стосується Берліна та Польщі, то можна сказати, що Берлін, у справжньому сенсі цього слова, є польсько-німецьким містом. Більше 200 000 жителів Берліна мають польський паспорт або польське коріння, і ці люди впливають на місто різними способами. Зокрема у Берліні сьогодні є більше польських підприємців, ніж турецьких.

Уважаю, що якщо хтось думає про іммігрантів у нашому місті, він відразу асоціює їх з Туреччиною, і мало хто б подумав у такій ситуації про Польщу. Саме тому я взяла собі за мету те, щоб на своїй посаді як держсекретар з міжнародних справ ще більше зосередитись на цій проблематиці та підвищити рівень усвідомлення присутності польської громади в Берліні.

На фоні цих відносин між нашими трьома країнами діяльність Польсько-німецької співпраці молоді виявляється надзвичайно важливою. Мені дуже приємно, що Міністерство закордонних справ підтримує цю роботу і сприяє сьогоднішній зустрічі, надаючи фінансові ресурси. Ми раді, що Європейський університет Віадріна спільно з Фондом Роберта Боша та Німецькою асоціацією україністів створили програму *Ukraine Calling*, метою якої є підвищення на території Німеччини компетенцій, що стосуються співпраці з Україною. На жаль, університети значно скоротили фінансування програм у цій сфері, і саме тому ця ініціатива є настільки важливою. Як Канцелярія сенату ми готові підтримати цю діяльність.

У даний час ми плануємо поїздку до Києва мера Берліна, який прийняв запрошення свого колеги Віталія Кличка. Ми будемо вести розмови на різні теми в галузі співпраці у комунальній сфері: енергопостачання, розвитку комунікацій, створення ефективних адміністративних структур, але ми також займатимемось питанням обміну представниками громадянського суспільства. Тому міський голова дуже зацікавлений сьогоднішньою зустріччю та із задоволенням очікує на відгуки з вашої сторони, які можуть бути використані під час переговорів у Києві.

А тепер я бажаю вам цікавих дискусій та нових ідей для майбутньої співпраці між нашими трьома країнами.

3. Вітальний виступ Штефана Ерба, виконавчого директора Польсько-німецької співпраці молоді

Щиро дякую, пані держсекретар, за добрі слова, а також за те, що ми сьогодні можемо перебувати у цьому місці. Ми дійсно сприймаємо це як прояв визнання та підтримки нашої діяльності та багатьох людей, які залучені до нашої роботи у всіх трьох країнах.

Сьогодні тут так багато чудових гостей, що я не можу привітати кожного особисто. Але постараюся розповісти, які групи осіб представлені серед нас. Найважливішими з них є мультиплікатори, які у всіх трьох країнах передають компетентності у сфері роботи з молоддю. Значна частина наших учасників — молоді люди з України, що нас особливо тішить. На цій зустрічі ми могли забезпечити місце лише для 100 осіб, однак зацікавлення було настільки великим, що лише з самої України ми могли б запросити 130 добре підготовлених молодих людей. Це також показує велику потребу в обміні досвідом між фахівцями, які займаються польсько-німецько-українським співробітництвом.

Крім того, серед нас є ціла низка грантодавців, які підтримують міжнародне співробітництво молоді, такі як Фонд німецько-російського молодіжного обміну чи Французько-німецьке молодіжне співробітництво, а також приватні фонди, для яких міжнародне співробітництво є важливою частиною діяльності: Фонд Роберта Боша і Фонд «Пам'ять, відповідальність, майбутнє», що має також велику українську програму. Також вітаємо представників світу політики, і тут я хотів би згадати, перш за все, нашого почесного гостя з України пана

Олександра Ярему, заступника міністра у справах молоді та спорту. Ми раді, що Ви присутні серед нас, вітаємо Вас.

Слід також зазначити, що ми завжди отримували велику допомогу від міністерств. Міністерство закордонних справ, представника якого, пана Райфенштуеля ми вже згадували, підтримує програму співпраці з Україною та уможливило проведення нашої сьогоднішньої зустрічі. Я також хотів би зазначити, що серед нас присутній пан Фінке-Тімпе, представник Міністерства сім'ї, людей похилого віку, жінок та молоді, яке є головним відомством, що контролює роботу ПНСМ. Я радий, що Ви знайшли час зустрітися з нами.

Пані Чеблі вже сказала, що відбуватиметься під час нашої сьогоднішньої зустрічі. Отже, ми зможемо дізнатися у фахівців про нові дослідження та розвиток роботи з молоддю в Україні, а також про молодіжну політику. Пізніше ми повинні знайти час для обміну інформацією в трьох робочих групах щодо практичного досвіду, який виникає із нашої дотеперішньої співпраці. Далі ми хочемо поширити цей досвід під час двох панельних дискусій, які будуть присвячені конкретним питанням щодо результатів, які може принести тристоронній польсько-німецько-український молодіжний обмін.

Ми дуже задоволені присутністю всіх учасників, і ще раз подякуймо Міністерству закордонних справ за те, що можемо сьогодні тут бути присутні.

4. Вітальний виступ Міхаеля Райфенштуеля, уповноваженого з питань закордонної культурної політики Федерального міністерства закордонних справ Німеччини

Шановна пані Держсекретар,
Шановний пане Міністре,
Дорогий пане Ерб,
Шановні пані та панове,

Ви взяли на себе велике завдання і це не наші виступи, а власне ваша присутність у цьому місці є ключовою подією. Важливо в першу чергу те, що німці, поляки та українці беруть участь в одній зустрічі, присвяченій такому важливому питанню як молодіжний обмін.

Польсько-німецькі відносини є одним із наріжних каменів наших міжнародних відносин та кшталту європейської політики. Вони також включають відносини між Німеччиною, Францією та Польщею в рамках Веймарського трикутника. Якими б не були розмови між політиками, ми в Міністерстві закордонних справ глибоко переконані, що сьогоднішня зовнішня політика це не тільки політика, формована урядами та міждержавними відносинами, але також зовнішня політика, створювана громадянським суспільством. Цей термін звучить досить абстрактно, але громадянське суспільство - це всі люди, які сьогодні є тут, це власне ви. Молодь, яка є фундаментальною частиною громадянського суспільства.

Ми не змогли б створити міцних міждержавних відносин чи то між Польщею та Німеччиною, чи між Німеччиною та Україною без вас та вашої активної співпраці. Без створення мереж співпраці, без вашого обміну думками та розуміння суспільних моделей, без усього цього зовнішня політика не була б сьогодні можлива.

Ось чому ми такі раді, що можемо бути зараз тут, у Берліні. Адже громади є цією складовою суспільства, потенціал яких ми не використовували до сьогоднішнього дня повною мірою.

Наприклад, партнерства міст: Ми повинні краще собі усвідомити, що у сфері обміну між громадянським суспільством фактично може зробити або уможливити партнерство міст. І це означає, що ми перебуваємо у дуже добре вибраному місці.

З іншого боку, слід було б подумати над тим, що в реальності створює цей тривалий міцний потенціал миру — це велике слово, але насправді тут йдеться про те, що насправді є вирішальним для довготривалого потенціалу, який несе з собою молодіжний обмін. Ми дуже раді, що спільно з нашими партнерами ми можемо реалізувати молодіжні обміни. Міністерство у справах сім'ї, людей похилого віку, жінок та молоді також поділяє це переконання. Я думаю, що це співробітництво дає нам можливість поставити цілу низку політичних та бажаних акцентів, таких як, наприклад, сьогоднішній форум, який дозволяє зустрітися молодим людям з Польщі, Німеччини та України.

Я переконаний, що момент нашої зустрічі вибрано дуже влучно. Державний секретар вже згадала про це: у всіх наших країнах відбуваються дебати про ренаціоналізацію, що очевидно є реакцією на глобалізацію, яку дуже погано оцінюють деякі громадяни. Бо чи чіткий поділ на те, що внутрішнє та зовнішнє, не є вже давно абстрагованим від реальності прийняттям бажаного за дійсне? Чи відмінності не є все більше розмитими? І чи не слід зрештою поставити собі питання про сутність нашої спільної європейської ідентичності?

Я вважаю, що сьогодні, у час популізму, важливо, щоб це власне ви, молоді люди, критично подумали про те, що насправді є нашою системою цінностей, і які основні цінності ми вважаємо європейськими ідеями? Відкрите суспільство, демократія, верховенство закону, але й також — а для нас у Міністерстві закордонних справ це завжди вважається пріоритетним — критичне і активне громадянське суспільство, яке іноді може ставити під сумнів наші дії, а отже, дії держави і може критикувати їх. Це має фундаментальне значення, оскільки ми віримо, що саме це є наріжним каменем відкритого суспільства, а отже, основою того, що в кінцевому підсумку створює Європу та європейську ідею.

Це найважливіші ідеї, якими ми всі повинні займатися. І це ви, пані та панове, є тими людьми, які в майбутньому будуть формувати наші відносини і наші суспільства. І тому з повним переконанням підтримуємо обмін молоддю і охоче будемо надалі продовжувати цю робити. І ще одне важливе для мене питання: основним принципом нашої закордонної культурної політики і політики в галузі освіти є те, що ми як представники держави не хочемо нічого нав'язувати, а лише дати можливість вам зустрітися, щоб ви обговорювали важливі для вас питання і самі знаходили можливі рішення. Це також означає потребу стирання різних переконань. Але саме цей критичний дискурс між вами є особливо важливий, тому що він дозволяє обмінюватися думками і змінювати перспективу задля того, щоб побачити, як саме сприймають реальність наші партнери. Завдяки цьому насправді ми матимемо можливість продовжувати будувати наш спільний європейський дім.

Ось чому було такою дуже важливою справою, і в той же час великою радістю для мене те, що ми змогли підтримати цей тристоронній проект, реалізований Україною, Польщею та Німеччиною. Бажаю вам багато захопливих дискусій. Будьте критичними, а всі уряди лише з цього отримають вигоду. Бажаю вам багато успіхів.

Дякую за увагу.

5. Європейська молодіжна політика – вступ

д-р Максимілан Фрас

Визначення

Термін *молодіжна політика виражається* двома словами, яких стисле та однозначне тлумачення не є можливим. Отже, молодіжна політика це — термін- "парасолька", який стосується насамперед державної політики, яка спрямована на потреби та очікування молодих людей.

У такому розумінні всі європейські країни мають свою молодіжну політику (МП), частина якої - це стретегічні документи, спеціально створені для молодих людей, але молодіжна політика це також і відсутність послідовних дій, спрямованих до молоді. Те, чого державні органи не роблять, щоб підтримати молодь, також є виявом молодіжної політики, так само, як і всі заходи, що здійснюються задля покращення становища молодих людей у даній державі.

Молодіжна політика не обов'язково повинна бути включена до спеціально присвяченого їй стратегічного документу. Це також може бути перелік практик, які базуються на конкретних документах, що визначають, яким чином державні установи повинні займатися проблемами молоді та як молоді люди повинні бути залученими до цієї діяльності. Законодавство як таке не є обов'язковою умовою для молодіжної політики чи для будь-якої іншої політики.

Молодіжна політика даної держави є проявом зобов'язання державних органів та запровадженою конкретною практикою, спрямованою на забезпечення гідних умов життя молоді. Ключовим аспектом також є представлення різних можливостей розвитку для цієї групи. У ситуації, коли ще не сформульовано жодного офіційного та загального визначення, молодіжна політика є зручним терміном, хоча і так часто викликає сумніви з огляду на:

- занадто вузьку термінологічну сферу - молодіжна політика може бути визначена вузько як політика, що стосується молодих людей, і яка не входить у сферу інших державних політик (наприклад, освітньої, соціальної, зайнятості), тоді вона розуміється, головним чином, як робота з молоддю, неформальна освіта та волонтерство;
- надто широке значення - широке визначення молодіжної політики охоплює всі політики, що стосуються молоді та впливають на молодь (включаючи освіту, політику зайнятості, права молоді тощо).

Основні елементи молодіжної політики

Молодіжна політика - це комплексний і багаторівневий набір видів діяльності. На основі сучасних досліджень міжнародних організацій таких як Рада Європи або Європейський Союз, можна визначити наступні елементи як основну вісь молодіжної політики:

1. Державна політика
2. Нагляд з боку парламенту
3. Конституційні та правові норми
4. Положення, що стосуються молоді зокрема
5. Визначені органи та установи, завданням яких є реалізація МП
6. Критерії та положення щодо визнання та фінансування молодіжних асоціацій та окремих проектів
7. Міжнародне співробітництво в галузі молодіжної політики
8. Участь молоді у формуванні МП та в процесі прийняття рішень
9. Доказова база, яка стосується МП в окремих державах

1. Державна політика

Зміст такої політики дуже залежить від країни, у якій вона була сформована. Відмінності виникають через політичні та адміністративні традиції, поточні пріоритети діяльності уряду та сучасну діагностику проблем. Двома основними формами молодіжної політики в цьому контексті є:

- негативна та непланована МП - уряд навмисно або через відсутність інших можливостей не вживає заходів для молоді;
- позитивна та запланована - уряд навмисно вживає заходи для молоді, зазвичай шляхом надання ресурсів на її потреби.

Існують два окремі види такої запланованої молодіжної політики:

- ввища державна політика або молодіжна структура - таким чином молодіжна політика вирішується в Австрії, Азербайджані та Швеції.
- МП належить до основного напрямку, у якому молодіжна політика включається до інших сфер політики - таким чином діють уряди Норвегії та Данії.

2. Нагляд з боку парламенту

Крім державної політики, у більшості країн існують деякі форми парламентського нагляду над питаннями молоді. Згадані вище національні форми можна розділити на дві основні групи:

- країни, які створили спеціальні парламентські комісії/комітети, що займаються питаннями молоді — наприклад, Болгарія, Хорватія та Португалія;
- країни, де молодіжні справи включені до роботи існуючих комісій/комітетів, таких як комітет парламенту з питань освіти, спорту та культури — напприклад, Польща та Україна.

3. Конституційні та правові норми

Більшість конституцій європейських країн містять визначення повноліття, що відповідає вікові отримання виборчих прав. Відмінності іноді з'являються у понятті і визначенні мінімального віку так званого пасивного виборчого права (можливість бути кандидатом на виборах на різних рівнях). Багато основних прав, гарантованих громадянам та громадянкам, містять положення про особливий захист, наданий державою неповнолітнім, сиротам та

ін., часто на основі статей міжнародного права (наприклад, Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи), що стосуються прав людини та прав дітей.

Нормативні положення, що стосуються молодих людей, також містяться у загальному законодавстві, процедурах та кодексах цивільного, кримінального та сімейного права, а також у спадковому праві.

4. Нормативні акти, що стосуються молоді зокрема

У деяких країнах існують спеціальні положення, що стосуються молодих людей. Україна в 1993 році прийняла Закон «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». Влада франкомовної громади Бельгії вирішила розробити детальні правила щодо молоді, а зокрема, визнання представницьких молодіжних організацій. В Італії не було прийнято жодних спеціальних законодавчих актів на національному рівні, але половина регіонів ухвалила закони, пов'язані з молоддю, у сферах, які безпосередньо перебувають у їхній відповідальності. Законодавство Ісландії включає в себе два закони, що безпосередньо стосуються молодих людей: закон про молодіжну політику, який використовується для визначення державної допомоги, що надається молодіжним організаціям та закон про діяльність молоді. Естонія має окремий закон про молодіжні організації, який визначає відносини між ними та державою.

5. Виконавчі органи, які відповідають за введення МП.

Існує щонайменше три підходи до реалізації молодіжної політики європейськими країнами: профільний, багатовідомчий та міжвідомчої співпраці.

Установи з питань молоді

У восьми країнах Європи існують створено міністерства, спеціальні комітети або посади державних секретарів, які відповідають за питання молоді та реалізацію державної політики у молодіжному секторі. Цей сценарій діє у Франції, Люксембурзі, Росії, Мальті, Ірландії, Вірменії, Азербайджані та Україні.

У Німеччині існує спеціальна, досить складна, інституційна система: добровільні та статутні агентства (Спеціалізована служба з міжнародної роботи з молоддю — IJAB та Німецький інститут з питань молоді — DJI) та молодіжні офіси (так звані Jugendamt). Волонтерство надає більшість послуг у багатьох сферах роботи з молоддю. Цікаво те, що державні агентства є автономними і самі визначають зміст і цілі своєї роботи в рамках правової системи окремих Федеральних земель.

Міністерства відповідальні (у тому числі) за питання молоді

У Європі переважає модель, у якій країни не мають спеціального міністерства у справах молоді, а питання, що стосуються молоді, підпорядковуються міністерству, до сфери діяльності якого входять питання, що опосередковано торкаються молоді: міністерство культури, соціальної політики, освіти чи спорту. Прийнятною практикою уряду є створення спеціальних департаментів у справах молоді в цих міністерствах. Це стосується франкомовної громади Бельгії, Естонії, Латвії, Італії та Хорватії.

Деякі сектори та молодіжні програми також підтримуються іншими міністерствами, наприклад, ці, що стосуються міжнародного співробітництва - міністерствами закордонних справ. Федеральне міністерство закордонних справ Німеччини з 2014 року здійснює зовнішню політику з країнами Східного партнерства, у тому числі через програму, що підтримує проекти,

реалізовані на рівні громадянського суспільства з цими країнами. Одним із пріоритетів цієї програми є підтримка проектів за участю молоді. Польсько-німецька та Польсько-французька співпраця молоді, Фонд «Пам'ять, відповідальність, майбутнє» є його бенефіціарами, а отримані кошти вони скеровують для підтримки молодіжних обмінів.

У деяких країнах, таких як Іспанія, Словаччина та Португалія, створені спеціальні інститути у справах молоді для координування різних молодіжних проектів на національному рівні, а також міжнародного співробітництва та дослідницьких проектів у сфері молоді.

Міжвідомча співпраця

Є також країни, які не мають ані спеціального міністерства, відповідального за питання молоді, ані департаменту, який займається ними в рамках одного міністерства. Питаннями, пов'язаними з молоддю, займаються різні міністерства у випадку Польщі та Швейцарії.

6. Критерії та положення щодо визнання та фінансування молодіжних асоціацій та окремих проектів

Процедура визнання та фінансування молодіжних асоціацій та ініціатив суттєво відрізняється в залежності від країни. У деяких країнах, таких як Угорщина чи Італія, немає жорстких правил, що регулюють таке визнання та фінансування.

Інші країни встановили чіткі правила. Данія та Нідерланди визначили критерії визнання репрезентативності організації та її фінансування на центральному рівні. Репрезентативність молодіжної організації є найважливішим питанням. Деякі країни, такі як Данія, встановили мінімальну кількість членів для визнання організації (1000 членів).

Критерії визнання та фінансування молодіжних асоціацій дуже часто ґрунтуються на профілі об'єднання та відповідності законодавству, його цілях та методах роботи тощо.

7. Міжнародне співробітництво в галузі молодіжної політики

Темпи європейського співробітництва у сфері молодіжної політики зросли завдяки розширенню як Європейського Союзу, так і Ради Європи, а міжнародне співробітництво в молодіжному секторі набуло додаткового значення.

Співпраця, в основному, здійснюється в рамках програм таких міжнародних організацій, як РЄ, ЄС, ООН, ЮНЕСКО та ПРООН. Ці програми мають на меті підтримку мобільності молоді, заохочення до міжкультурного порозуміння та участі молоді. Крім того, значна кількість молодіжних організацій проводить важливу міжнародну діяльність за посередництвом таких організацій та мереж як Європейський молодіжний форум (EYF) та Європейський студентський форум (AEGEE), що координують діяльність молодіжних рухів у країнах-членах.

У рамках своєї компетенції, національні органи влади координують та підтримують міжнародне співробітництво молоді, наприклад, через підписання двосторонніх та багатосторонніх угод у сфері культури та молоді а також створення координаційних центрів для молодіжних обмінів (див. Польсько-німецька та Польсько-французька співпраця молоді, Польсько-українська рада обмінів молоддю та Польсько-литовський фонд1[1]). Вони також фінансують міжнародну молодіжну діяльність у різних сферах, таких як міжнародні молодіжні

1 Також: Фонд Російсько-німецький обмін молоддю, ConAct – Центр координації ізраїльсько-німецького обміну молоддю, Центр координації чесько-німецького обміну молоддю – Tandem, Турецько-німецький міст молоді, The Regional Youth Cooperation Office of the Western Balkans (https://rycowesternbalkans.org/), Німецько-грецька співпраця молоді (https://agorayouth.com/).

обміни, спеціалізовані програми для мультиплікаторів молодіжних проектів, культурні події за кордоном тощо. Цей аспект молодіжної політики також стосується участі представників молодіжних організацій та громадян у різних заходах, організованих Дирекцією у справах молоді Ради Європи: наукових сесіях, навчаннях та мовних курсах.

8. Участь молоді у формуванні політики та в процесі прийняття рішень

Ефективна молодіжна політика повинна розглядати молодь як важливий суб'єкт її формування та повинна включати положення про те, як молоді люди можуть брати участь як у розвитку молодіжної політики, так і в її постійній реалізації.

Неурядові молодіжні організації мають відігравати важливу роль у кожній моделі чи механізмі участі молоді в державній МП та повинні мати чітке визнання та підтримку з боку уряду. Будучи організаціями громадянського суспільства, вони залучають багато молодих людей — майбутніх свідомих та активних громадян. Тому такі структури хочуть та мають демократичне право бути почутими з питань, що стосуються молодих людей.

Ефективна молодіжна політика повинна чітко враховувати неурядовий молодіжний сектор та включати заходи, спрямовані на заохочення більшої кількості молодих людей до участі в неурядових молодіжних організаціях, як спосіб підтримки громадянства та прийняття відповідальності за формування суспільства1[2].

У всіх європейських країнах існує велика кількість молодіжних організацій, що були утворені з різних політичних, ідеологічних та релігійних міркувань. Вони, як правило, представлені національною радою чи молодіжним форумом. В Україні - це Національна молодіжна рада, у Німеччині - Федеральна молодіжна рада Німеччини, а в Польщі - Польська рада молодіжних організацій (PROM). В інших країнах існує кілька органів, що координують діяльність різних молодіжних організацій (в Албанії та Грузії є два національні представництва молодіжних організацій). Існують також країни, у яких подібна рада не існує (наприклад, Туреччина та Болгарія).

Є також багато молодих людей, які не є членами молодіжних організацій, а державна молодіжна політика також повинна дати їм можливість проводити консультації з питань, що їх стосуються, зокрема на важливих етапах зміни підходу даної країни до молодіжної політики, наприклад, коли уряд розробляє нову національну стратегію для молоді. У таких випадках уряд повинен організувати комплексні відкриті консультації з молодими людьми, як правило, на місцевому рівні по всій країні. Такі консультації можуть бути організовані за допомогою органів місцевого самоврядування, через шкільну систему або спільно з неурядовими молодіжними організаціями (наприклад, консультації для молоді під назвою «Молодь — фундамент Європи», що відбулись в листопаді 2017 року у місті Глівіце[3]).

9. Доказова база, яка стосується МП

Підхід, що ґрунтується на доказах, має важливе значення для розробки та впровадження молодіжної політики. Молодіжна політика має базуватися не на уявних потребах молоді, а на фактичних даних та дослідженнях, які можуть бути задокументовані. МП, заснована на знаннях, включає в себе два виміри знань: дослідження та наукові знання, а також практичні та емпіричні

2 Наприклад, присутні на форумі організації, зокрема Aktion West-Ost im BDKJ, Міжнародний дім зустрічей молоді Мікушево, Фонд "Кжижова" для європейського порозуміння, djo - Deutsche Jugend in Europa та багато інших.

3 http://konsultacje.ngo.pl/wiadomosc/2134241.html

знання. Обидва рівною мірою важливі для розробки політики та збору відповідних поточних досліджень стосовно молодих людей або ініціювання таких досліджень у тих випадках, коли існуючих матеріалів недостатньо. Міжнародні організації (РЄ, ЄС, ПРООН, ЮНЕСКО) та національні організації, такі як університети (Люблінський католицький університет, Ганноверський університет1[4], Університет Регенсбурга2[5], Національний університет «Києво-Могилянська академія», Львівський національний університет імені Івана Франка), "мозкові" та аналітичні центри (наприклад, Bertelsmann Stiftung, Фонд Фрідріха Еберта) і науково-дослідні інститути для молоді (DJI та IJAB) вносять свій вклад у розвиток доказової бази молодіжної політики насамперед в окремих країнах, але також на загальноєвропейському рівні.

Крім того, організації, які практично підтримують роботу з молоддю на національному або міжнародному рівні, регулярно проводять дослідження та оцінку їхнього впливу на молодь. Ці матеріали можуть бути використані з метою формування ефективної МПЗ[6].

Джерела інформації про молодіжну політику

Youth Wiki

Youthpolicy.org

European Knowledge Centre on Youth Policy

Council of Europe – European Union Partnership in the field of Youth

Commonwealth Youth Council

First Global Forum on Youth Policies

4 http://www.demokratiedidaktik.de/allgemein/ulrich-ballhausen

5 https://www.bkj.de/foerderung-und-service/jugendkulturaustausch-organisieren/evaluation-und-forschung/studie-zu-den-langzeitwirkungen-internationaler-jugendbegegnungen.html

6 Одним із прикладів є замовлене ПНСМ дослідження «Познайомитись з сусідом! Вплив польсько-німецьких програм молодіжного обміну на їхніх учасників" http://www.pnwm.org/publikacje/wokol-pnwm/pc/Publication/pa/show/publication/poznac-sasiada-wplyw-polsko-niemieckich-programow-wymiany-mlodziezy-na-ich-uczestnikow/

6. Молодь та молодіжна політика в Україні

д-р Максиміліан Фрас

Даний текст був створений на основі звіту Eastern Partnership Regional Youth Unit (EPYRU), Програми підтримки молодіжної політики в регіоні Східного партнерства (ППМП). Це була програма ЄС, якої центральний офіс містився в Києві, і яка діяла на території Східного партнерства (Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Молдова та Україна) в період 2013-2015 років та була спрямована на підтримку регіонального технічного співробітництва з урядовими і неурядовими партнерами в рамках аналітичної діяльності, комунікації та підвищення потенціалу у сфері реформування молодіжної політики. ППМП була установою, метою якої було залучення ініціатив, спрямованих до молодіжного сектора у регіоні Східного партнерства. У доповіді зроблено спробу проаналізувати поточний стан молодіжної політики в шести країнах Східного партнерства з використанням рамок та показників Стратегії співробітництва у молодіжній сфері ЄС (2010-2018) в чотирьох областях: зайнятості та підприємницької діяльності, освіти і професійної підготовки, соціальної інтеграції та участі молоді у формуванні молодіжної політики[1].

Становище молоді

У порівнянні з країнами Європейського Союзу, Україна все ще є молодим суспільством, хоча частка молоді зменшується - кількість молодих людей (14-34 років) у загальній чисельності населення України зменшилася упродовж 2011-2014 років з 30,4% до 27,66%. Більша частина української молоді проживає в містах. У 2016 році частка молодих мешканців міст щодо загального числа молоді становила 70%.

1 http://eapyouth.eu/sites/default/files/documents/summary_eastern_partnership_youth_policy_report.pdf

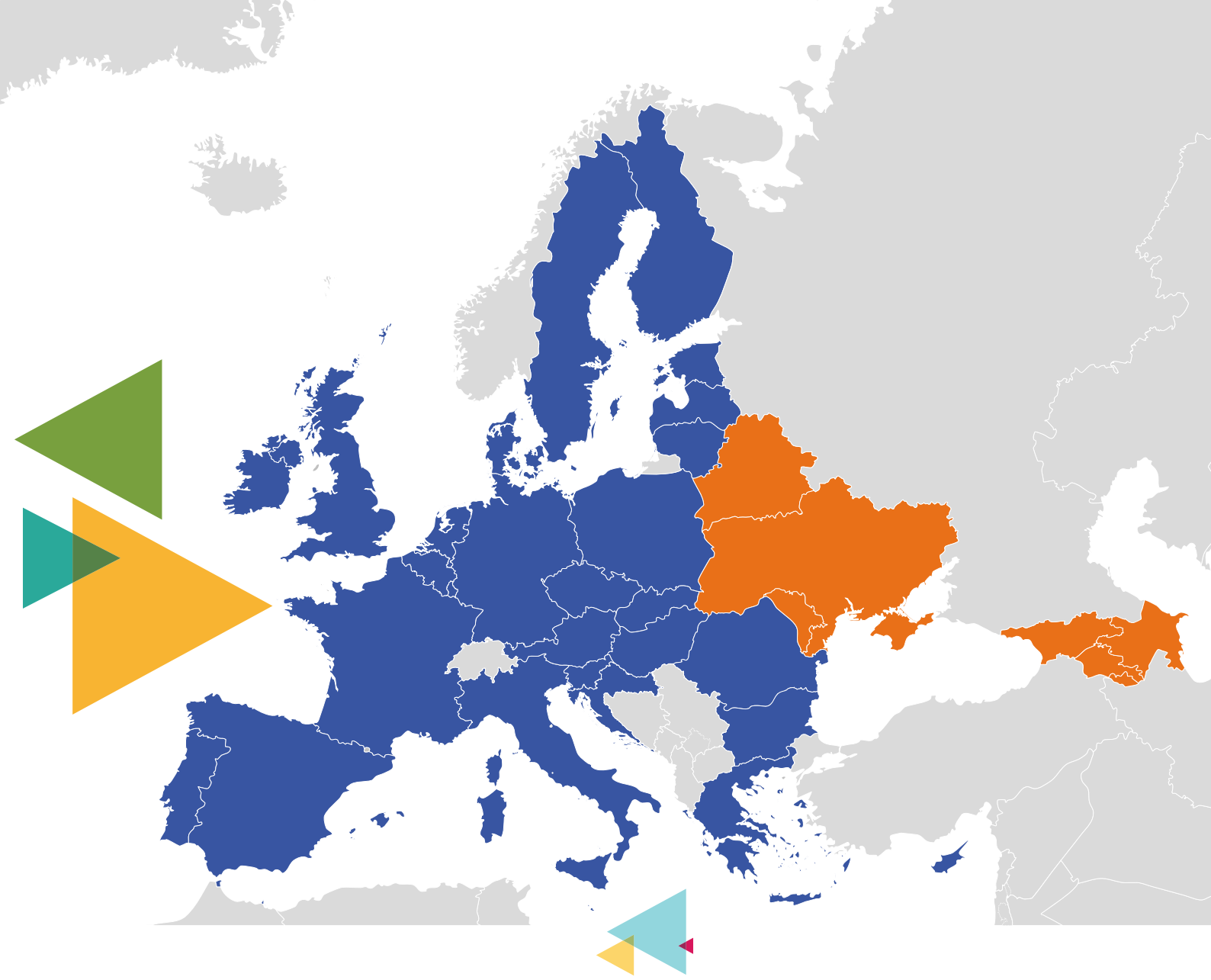

Молодь сучасної України є надзвичайно мобільною групою. Це стосується як внутрішньої (вітчизняної), так і міжнародної мобільності. У 2013 році молодь (14-35 років) становила понад половину всіх мігрантів як всередині країни, так і за її межами. Молоді люди також домінують в освітній міграції - у 2013 році молодь становила 69% всіх міжнародних мігрантів - на 7,9% більше, ніж у 2002 році. У міжнародній міграції переважали молоді жінки, що становило 52,3% міграційного руху молоді. Поточні дані щодо міграції (2015) також показують, що значна частина молодих людей у віці 15-19 років переміщується з сільської місцевості до міст.

Важливою проблемою для обговорення в контексті даної публікації є безробіття серед молоді. У даний час це явище є зростаючою соціально-економічною проблемою. Рівень безробіття серед молоді упродовж 2011-2014 років збільшився:

- у віковій групі 15-19 років: від 23,7% до 43%;
- у віковій групі 20-24 років: з 17,7% до 21,3%;
- у віковій групі 25-29 років: з 9,2% до 11,1%.

Усі ці показники значно вищі, ніж безробіття серед усіх професійно активних громадян України (25-65 років): у 2011 році - 15,1%, у 2014 році - 12,5%.

Слід зазначити, що професійна діяльність серед української молоді зменшилася між 2011 та 2014 роками у всіх вікових групах:

- 15-19 років - з 14,7% до 8,9%;
- 20-24 роки - з 62% до 60,8%;
- 30-34 років - з 83,1% до 82,6%.

Лише у віковій групі 25-29 років цей показник збільшився з 79,7% до 80,5%. Дослідження з 2013 року показують, що самозайнятість - це перший вибір кар'єри для молодих українців - популярніший, ніж робота в приватному та державному секторах.

Творці української молодіжної політики приділяють все більше уваги аналізу ситуації та підтримки соціально виключених групта молодих людей з меншими можливостями.

Молодь України: групи, що перебувають під загрозою маргіналізації

В українському законодавстві немає єдиного офіційного визначення поняття «молодь, що перебуває під загрозою «маргіналізації»

Матеріали національних програм в галузі соціальної політики та звіти Міністерства у справах молоді та спорту визначають наступні соціальні групи ризику маргіналізації незалежно від віку:

- безробітні
- особи, які живуть та працюють на вулиці
- бездомні
- особи з низькими доходами
- особи, схильні до ризику зараження ВІЛ
- етнічні меншини
- особи з обмеженими можливостями
- сироти

Молодіжна політика

Правовий статус

Термін «державна молодіжна політика» є визнаною концепцією на законодавчому рівні та був визначений у Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (1992)[2]. Ця декларація є правовою основою для подальшого розвитку державної молодіжної політики та практичної діяльності урядових структур та органів державної влади у сфері розвитку молоді в Україні.

Стратегія молодіжної політики України (2013-2020 рр.) була введена в дію указом Президента України у вересні 2013 р. Її основною метою є створення сприятливих умов для «інтелектуального, морального та фізичного» розвитку молоді та забезпечення її участі у розробці та

2 Декларація визначає молодіжну політику як «систему відносин між державою та окремими молодими людьми та молодіжними організаціями, яка впроваджується в законодавчу, виконавчу та судову сферу для створення належних соціально-економічних, політичних та правових умов. Система повинна сприяти самоідентифікації та інтелектуальному, моральному та психологічному розвитку молодих людей; крім того, вона повинна сприяти забезпеченню реалізації їхньої креативності у власних інтересах та України в цілому». Визначення не регламентує деталі функціонування системи.

реалізації молодіжної політики на національному до місцевому рівнях. Крім того, стратегія повинна підвищити конкурентоспроможність української молоді на ринку праці.

Новий план дій (Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016-2020 роки) на основі вищезгаданої стратегії був прийнятий Кабінетом Міністрів України у лютому 2016 року. План зосереджений на шести напрямках:

Державна цільова соціальна програма Молодь України на період 2016-2020 років (2016) фокусується на шести сферах:

- активна громадянська позиція і національно-патріотичне виховання
- здоровий спосіб життя
- розвиток неформальної освіти
- зайнятість молоді
- житлова політика для молоді
- підтримка молодих людей з тимчасово окупованих територій, у тому числі біженців.

Проект нового закону був запропонований у вересні 2015 року групою парламентаріїв, офісом Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) в Україні та Міністерством молоді та спорту. Створений документ у своїх основних положеннях базується на:

- Стратегії Європейського Союзу для молоді;[3]
- Рекомендаціях Ради Європи від 2013 року;
- Аналізі ПРООН щодо прогалин у молодіжній політиці України у 2015 році[4].

Проект передбачає ряд нових концепцій та завдань, зокрема, участь молоді, роботу з молоддю, функцію/професію молодіжного працівника, створення молодіжних центрів та активне громадянство. Він був відправлений на доопрацювання в підкомітети у березні 2016 року, але до цього часу не було подано конкретних планів його вступу в силу.

Слід зазначити, що під час опрацювання нормативно-правових актів, державні установи України, в основному, враховували потреби молодих людей, зазначених у соціологічних дослідженнях, - посилання на ці дослідження включені до положень про європейську інтеграцію від 2017 році та до Державної молодіжної політики 2020 року. Інші джерела даних, що використовуються Міністерством молоді та спорту включали в собі: дослідження, звіти, дані Статистичної служби УКРСТАТ, а також періодичні звіти та інформацію, отриману від інших державних і місцевих установ. Досі відсутні комплексні річні звіти щодо молоді з урахуванням еволюції потреб та соціально-економічних умов. Відсутня також єдина система аналізу статистичних даних та даних з інших джерел. Міністерству молоді та спорту не

3 https://ec.europa.eu/youth/policy/youth-strategy_en

4 https://www.gfk.com/fileadmin/user_upload/dyna_content/UA/Molod_Ukraine_2015_EN.pdf

вистачає фахівців та механізмів, що гарантують розробку, упровадження та оцінку молодіжної політики на основі даних та фактів.

Впровадження

Урядова «Стратегія розвитку державної молодіжної політики до 2020 року» - це найновіший чинний документ, який підкреслює важливість ефективного залучення всіх зацікавлених сторін до розробки та впровадження молодіжної політики в Україні. Метою Стратегії є об'єднання зусиль усіх зацікавлених сторін, відповідальних за розробку молодіжної політики, задля вирішення поточних проблем молоді.

Прикладом такого залучення є створення молодіжних консультативних груп, зокрема, Молодіжної ради при Кабінеті Міністрів України. Головне завдання Молодіжної ради полягає у забезпеченні участі молоді у моніторингу управлінських рішень, діагностиці проблем молоді, розробці юридичних проектів та інших регуляторних актів, а також у прийнятті рішень, що стосуються молоді.

Важко сказати, який реальний вплив має Рада на розробку та реалізацію політики, оскільки немає ніяких доказів того, що вона формально може впливати на процес прийняття рішень уряду. Положення Ради не передбачають детальних процедур у цьому відношенні. Інші консультативні механізми, у яких враховуються молоді люди та інші зацікавлені сторони в процесах розробки, упровадження та оцінки молодіжної політики в історії незалежної України, полягають, в основному, у парламентських слуханнях щодо становища молоді.[5]

Оцінка стану реалізації молодіжної політики в Україні ускладнюється тим фактом, що ця політика не передбачає чітких та ефективних механізмів моніторингу впливу та результатів молодіжної політики - це загальна проблема української державної адміністрації, яка стосується різних напрямків державної політики. Державна Програма молодіжної політики містить лише загальні та кількісні показники (наприклад, кількість молодих людей, що беруть участь у заходах, кількість виданих публікацій). Незважаючи на те, що реалізація програми знаходиться на розвиненій стадії, немає комплексної програми оцінки впливу та досягнень програми.

Міжгалузева молодіжна політика

Міжгалузеве співробітництво, визнане міжнародними організаціями як один з найважливіших аспектів молодіжної політики, не було включене до єдиної правової бази в Україні, – це вдалося зробити, зокрема, в Грузії, де ключові міністерства спільно обговорюють питання молодіжної політики кожні шість місяців. Посилання на міжгалузеве співробітництво можна знайти у Концепції «Молодь України» та у Плані дій Державної цільової соціальної програми на 2016-2020 роки.[6]

Співпраця між центральними установами (наприклад, міністерствами) ведеться відносно регулярно, найчастіше на середньому та вищому рівні, наприклад, при розробці нових законів та впровадженні спільних програм.[7]

5 У 1995-2014 роках відбулося 11 таких слухань; було створено 13 доповідей про становище молоді. Крім того, існували такі групи: Національна рада з питань молодіжної політики при Президентові України (1995 та 2009) та Національна рада при Верховній Раді України (2010 р.) – обидва ці органи були ліквідовані.

6 http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1018-2015-%D1%80

7 Існують правові рішення, які заохочують державні установи до міжвідомчого співробітництва, але кадрові та бюджетні проблеми не дозволяють оцінити їх застосування та ефективність. У 2015 році діяла лише одна міжвідомча робоча група, скликана на рівні центрального уряду, що займається питаннями молоді. У липні 2015 року при Кабінеті Міністрів було створено Міжвідомчу комісію з питань національно-патріотичного виховання.

Крім того, в Міністерстві молоді та спорту працюють чотири міжвідомчі групи: з питань житла, зайнятості, зміцнення правової бази молодіжної політики та визначення молодіжних програм. Варто також зазначити, що в Україні існує багато форм міжгалузевого співробітництва на регіональному та місцевому рівнях, але форма їхньої діяльності та результативність залежать від поточної діяльності місцевої адміністрації і не регулюються згори. Більшістю міжвідомчих органів, що займаються питаннями молодіжної політики, керує Міністерство молоді та спорту або ініціює їхнє створення, у той час, коли інші організації та установи не розглядають їх як пріоритет.

Висновки та виклики на майбутнє

Беручи до уваги викладену вище характеристику функціонування молодіжної політики в Україні, слід зазначити, що існує реальна потреба у ширшому визнанні ролі роботи з молоддю та волонтерства. Ця потреба особливо помітна, коли йде мова про правовий статус роботи з молоддю та про роль волонтерства у реалізації молодіжної політики; крім того, існує нагальна потреба в діях, спрямованих на визнання вищезгаданої діяльності як у суспільстві, так і в державних установах.

Система планування та реалізації молодіжної політики в Україні є дуже складною та різноманітною: існує безліч форматів та платформ для планування та реалізації на центральному рівні (парламент, міністерство, кабінет міністрів) та регіональних та місцевих рівнях; підготовка дорожньої карти для спрощення процедур впровадження молодіжної політики може сприяти підвищенню ефективності.

У зв'язку з депопуляцією сільських територій (де залишаються найстаріші мешканці та діти), молодіжна політика повинна шукати нових рішень, які б своєю діяльністю стосувалися сільської молоді, позбавленої широких можливостей, доступних міській молоді.

Необхідно також створити довгострокові програми міжвідомчого співробітництва з відповідною адміністративною та фінансовою підтримкою. Часті кадрові та організаційні зміни в управлінні роблять короткострокову роботу складнішою. Важливо активно залучати консультативні та міжгалузеві органи у розвиток молодіжної політики на всіх рівнях.

Також було б доцільно, щоб Україна прийняла загальновизнані хороші практики та рішення, протестовані в інших країнах, наприклад, відкритий метод координації (добровільне прийняття обраних рішень та взаємний контроль за установами) та регулярний діалог між установами, що впроваджують молодіжну політику та представниками молоді та молодіжними організаціями.

Єдина база даних національних інструментів молодіжної політики спростить управління та планування на національному та регіональному рівнях. Створення єдиних та цілісних показників, а також інструментів моніторингу та оцінки, є необхідним для забезпечення безперервності молодіжної політики. Розробка та впровадження інструментів для довгострокової оцінки результатів та впливу окремих елементів допоможуть уникнути повторення помилок та полегшити планування, у тому числі бюджетне. Інструменти для оцінки результатів мають залучати широкий спектр зацікавлених сторін, включаючи центральні установи, місцеві органи влади та самих молодих людей.

У світлі викладених аргументів ключовою є розробка механізмів систематичної участі молоді у розвитку молодіжної політики за зразком, наприклад, структурованого діалогу ЄС. Розвиток потенціалу та компетенцій неурядових організацій щодо участі в процесах консультацій перебуває в інтересах усіх зацікавлених сторін, а державні установи повинні підтримувати третій сектор у цьому напрямку.

7. Молодь та молодіжна політика в Україні

Олександр Ярема, заступник міністра молоді та спорту України

Молодь та молодіжна політика в Україні

Формування державної молодіжної політики України грунтується на розумінні важливості того, що молодь являє собою найбільш перспективний ресурс подальшого соціально-економічного розвитку і взагалі збереження, відтворення й накопичення людського капіталу України. Молодь – головний партнер держави, найбільший потенціал економічного та інноваційного розвитку країни.

На початок 2016 року кількість молодих людей віком 14-34 роки становила трохи більше чверті населення країни (27,8%), або 11 829 350 осіб. Співвідношення чоловіків і жінок у структурі молодого населення складає 6 036 454 та 5 792 896 осіб відповідно. Однак чисельна перевага чоловіків, обумовлена їхнім природним надлишком при народженні, зі зростанням віку поступово скорочується, що пов'язано з їхньою більш високою передчасною смертністю. На жаль, в Україні зберігаються негативні тенденції соціально-демографічних характеристик молоді: продовжується процес зменшення чисельності молодих людей та зниження їхньої питомої ваги в загальній кількості населення.

Оскільки молодь в Україні демографічно неоднорідна (ця категорія об'єднує досить різних за віком, статусом та рівнем освіти молодих людей), важливою характеристикою української молоді є її віковий склад. На початок 2016 року найбільш численною віковою групою була молодь віком 30–34 років – 3,5 млн осіб, віком 25–29 років – 3,4 млн осіб, віком 20–24 роки – 2,6 млн, наймолодших представників молодіжного контингенту (підлітки у віці 14–19 років) – 2,3 млн. осіб.

Одним з важливих показників, від якого буде залежати напрям модернізації нашого суспільства є **освітній рівень** молодого покоління. В Україні зберігається традиційно високий освітній рівень молоді: 73% української молоді віком 24-34 роки мають вищу освіту. Ситуація зумовлена насамперед обов'язковістю та безкоштовністю загальної середньої освіти,

розгалуженою мережею вищих та професійно-технічних навчальних закладів, ціннісними орієнтаціями українців, а також розумінням того, що саме освіта надає можливості кращого працевлаштування.

У більшості українська молодь задоволена рівнем своєї освіти – 66,5% («так, цілком задоволений» – 37,7%, «скоріше так, ніж ні» – 28,8%). Повністю незадоволеними рівнем своєї освіти є 9,2% української молоді, скоріше не задоволені – 19,5%. Це свідчить про існування певних проблем в освітній галузі у зв'язку з чим Урядом країни проводиться реформа освітньої сфери. Основні вимоги якої – це якісна, сучасна і доступна загальна середня освіта, модернізація професійно-технічної освіти; забезпечення якості вищої освіти та нова система управління й фінансування науки.

Що стосується **працевлаштування**, то частка молоді у структурі економічно активного населення працездатного віку складає 39%. Найвищий рівень економічної активності серед молоді спостерігається серед осіб віком 30–34 роки, що значно перевищує середнє значення по Україні.

Про певний розрив між системою освіти і ринком праці, а також відсутністю чітких орієнтирів при виборі спеціальності та розумінням необхідності постійного вдосконалення професійних знань і навичок свідчить той факт, що тільки половина (51%) молодих людей працює за фахом, водночас позитивним є те, що 79% молоді подобається їхня робота.

У 2014 і 2015 рр. показники рівня зайнятості серед молоді були найнижчими за останні десять років і складали у 2014 – 14,5% (рівень безробіття населення віком 15–70 років – 9,3%) та у 2015 – 14,4% (рівень безробіття населення віком 15–70 років – 9,7%). Таке зниження рівня зайнятості пояснюється складною економічною та політичною ситуацією в країні: збройним конфліктом на сході України; погіршенням умов залучення додаткового фінансування до територій Донецької та Луганської областей, які підконтрольні Україні; наявністю проблем, які виникають на ринку праці по всій території країни. Також вагоме навантаження на ринок праці в країні здійснює значна кількість внутрішньо переміщених осіб з частини території Донецької та Луганської областей і АР Крим.

Одним з ефективних шляхів подолання проблем безробіття є створення умов для молодіжного підприємництва. За результатами соціологічних досліджень 38% української молоді хотіли б особисто стати підприємцями, відкрити власний бізнес, а 4% – вже є підприємцями.

Здоров'я молодого населення є найвищою цінністю суспільного та соціально-економічного розвитку будь-якої країни. Сьогодні понад 80% молодих людей позитивно оцінюють власний стан здоров'я. 17% молодих людей оцінюють свій стан як задовільний. Близько одного відсотка говорять про поганий стан власного здоров'я. Висока самооцінка молоддю власного здоров'я корелюється із загальним показником молодіжної смертності – протягом останнього десятиліття він має тенденцію до зниження.

Суттєвим викликом здоров'ю української молоді є **шкідливі звички**: паління, вживання алкоголю та наркотиків. Щодня палить 41% молодих чоловіків та 14% жінок. Позитивним є те, що дві третини молоді (67%), з тих, хто палить, висловили бажання кинути курити, проте кожен з них має певні перепони: половині не вистачає сили волі; 9% молоді не вистачає коштів на відповідні засоби; 5% стають на перепоні інші бар'єри.

Ще однією шкідливою звичкою є вживання алкоголю. Соціологічні дослідження показують, що 66% молодих чоловіків та 47% жінок вживають алкоголь хоча б один раз на місяць. Серед тих, хто пробував наркотики протягом свого життя, чоловіки складають – 15%, жінки – 7%.

Одним із пріоритетних напрямів молодіжної політики України є профілактика шкідливих звичок у молодіжному середовищі, формування ціннісних орієнтацій на здоровий спосіб життя.

Не менш важливим пріоритетом для молоді України є **сімейні цінності**. В Україні традиційно зберігається високий рівень шлюбності: майже 80% чоловіків і 85% жінок, які реєструють шлюб – це особи віком до 35 років. Офіційно зареєстрований шлюб є основною формою сімейних відносин. Проте все більша частка молоді відкладає шлюб до закінчення навчання та влаштування на роботу: зростає вік взяття шлюбу, а ранні шлюби (наречена віком до 18 років) стають нетиповим явищем.

Метою створення сім`ї для молоді, у першу чергу, є: «народження і виховання дітей, кохання»; «бажання жити з близькою людиною». Менш значущими цілями є: «покращення матеріального становища» та «спільне ведення домашнього господарства».

На жаль, однією з гострих проблем є висока ймовірність раннього розпаду сім'ї. Майже кожен десятий молодий українець у віці 25–34 роки вже має негативний досвід подружнього життя та є розлученим. У 2015 р. 11% шлюбів молодих чоловіків і 15% шлюбів молодих жінок були повторними. Головною причиною розлучення є напруження у морально-психологічних, емоційних стосунках подружжя (конфлікт інтересів, відчуженість у сімейних стосунках), і це напруження підсилюється невирішеністю матеріальних і житлових проблем. Крім того, однією з поширених причин розлучення залишається асоціальна поведінка одного з партнерів.

Важливим чинником, що впливає на життя сучасної української молоді, є рівень **матеріального добробуту**. Протягом останніх років економічне становище населення в Україні погіршилося: попри незначне зростання середньомісячного загального доходу домогосподарств, значно впала середня номінальна заробітна плата у доларовому еквіваленті, знизилася самооцінка рівня доходів населення, змінилася структура грошових доходів.

За результатами соціологічного дослідження «Цінності української молоді», проведеного у 2016 році, лише 28% молоді віком 14–34 роки задоволені своїм матеріальним становищем, тоді як 72% – незадоволені. Найбільш задоволеною своїм матеріальним становищем є наймолодша вікова група молоді – 14–19 років (39%), найменш задоволеними є особи більш старших вікових груп: 20–24 роки – 24%, 25–29 років – 25%, 30–34 роки – 25%.

За оцінками самої молоді лише 55% може дозволити собі вживати кожного дня тваринний білок (м'ясо, курку або рибу), 64% – спроможні оплатити оренду або рахунки за комунальні послуги, 33% – поїхати на один тиждень відпочинку далеко від дому, 19% – придбати речі довготривалого вжитку (телефон, телевізор тощо), і лише 1% – автомобіль.

Найбільш актуальною складовою матеріального добробуту є **забезпечення житлом**. Особливо гостро житлова проблема стосується молодого покоління. За результатами досліджень 45% представників української молоді живуть з батьками, 32% респондентів мають власну окрему квартиру або будинок, а 18% винаймають житло.

Залишається низьким рівень **мобільності** української молоді. Так, якщо протягом свого життя бували в інших населених пунктах своєї області 83% молодих людей, інших областях України – 77%, а в інших країнах 30%. Зі свого населеного пункту хотіли б виїхати майже 40% молодих українців, у той же час 52% воліють залишитися. Серед тих, хто хотів би виїхати зі свого населеного пункту, 40,6% – бажають виїхати до країн Європейського Союзу, 19,4% – до інших країн, 16% – до іншої місцевості в Україні, 12,8% – ще не визначилися, а 6,6% – до країн СНД.

Особлива роль у становленні України належить **громадянським ініціативам молоді**. Як відмічають, у тому числі і міжнародні експерти, оцінка розвитку громадянського суспільства в Україні в останні роки значно поліпшилася.

Поступово розвиваються орієнтації громадян на локальну, спонтанну самоорганізацію і вирішення громадських проблем, особливо на місцевому рівні та безпосередньо пов'язаних з їхнім «реальним життям»: готовність брати участь у благоустрої території за місцем проживання або протестних акціях проти нелегальних забудов, знищення зелених зон тощо. Участь хоча б в одному виді суспільної діяльності на рівні громади за останні 12 місяців брав кожен другий молодий українець (54%). Незважаючи на зростання рівня залучення молоді до діяльності громадських об'єднань, цей показник залишається досить низьким. Брали участь в діяльності організацій громадянського суспільства у 2016 році близько 21% молодих українців, відповідно 79% – не брали участі в діяльності жодної організації громадянського суспільства.

На сьогодні в Україні переважає неформальна громадянська активність молоді. На противагу зростанню громадянської активності молоді, що спостерігається останнім часом, участь молодих людей у діяльності громадських молодіжних об'єднаннях залишається (як і в попередні роки) дуже низькою: лише 2% української молоді є членами молодіжних громадських організацій.

Особливо хочеться відзначити активну **волонтерську діяльність**. Хоча порівняно з 2015 роком спостерігається зниження волонтерської активності, однак вона залишається потужним інструментом трансформації України. Сьогодні волонтери користуються найбільшою довірою людей з-поміж усіх суспільних і державних інститутів.

У 2015 році третина молоді віком 14–34 роки зазначила, що вони мають досвід волонтерської роботи, з них 11% (4% – у 2016 р.) займалися волонтерством протягом 12 останніх місяців, що передували опитуванню, а також раніше мали такий досвід, 11% (4% – у 2016 р.) займалися протягом останніх 12 місяців, але раніше не займалися, 14% (5% – у 2016 р.) опитаних не займалися волонтерством впродовж останніх 12 місяців, але займалися цим раніше. Ніколи не займалися волонтерством у 2015 році – 64% (87% – у 2016 р.) української молоді.

Волонтерство та патріотизм є принципами, керуючись якими молоді люди стали на захист нашої держави. Багато в чому завдячуючи волонтерам, удалося уникнути ще більш жахливих наслідків військової агресії з боку Російської Федерації. Так, станом на 26 лютого 2016 року в Україні налічувалося 264 228 внутрішньо переміщених осіб віком від 14 до 35 років, або 2% від загальної кількості молоді. Унаслідок військових дій у 2014 р. померло 1686 осіб віком 14-35 років, у 2015 р. – 721 особа.

Таким чином враховуючи актуальні проблеми, цінності та настрої сучасної української молоді, маємо наступні першочергові завдання державної молодіжної політики:

- формування громадянської позиції молоді;
- здоровий спосіб життя;
- розвиток неформальної освіти;
- сприяння зайнятості молоді;
- забезпечення молоді житлом;

- партнерська підтримка молоді, що проживає на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщених осіб;
- здійснення міжнародного молодіжного співробітництва.

Державна молодіжна політика в Україні довгий час залишаючись патерналістською у своїй суті, переходить у новий для себе формат побудови і реалізації обґрунтованої молодіжної політики, базовими цеглинами якої є результати багатовекторних досліджень становища молоді, позитивний досвід роботи з молоддю, для молоді та разом з молоддю, прагнення самої молоді.

Уже сьогодні елементами доказової бази формування обґрунтованої державної молодіжної політики є щорічні соціологічні дослідження на актуальні теми становища молоді в Україні, які проводяться на замовлення Міністерства молоді та спорту; щорічні аналітичні доповіді Президенту України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні; національні показники молодіжної політики, розроблені при активній участі наукового співтовариства, які відображають усі сфери життєдіяльності молоді. Перспективним напрямом, з огляду на потреби розвитку територіальних громад, є розробка регіональних показників та індикаторів молодіжної роботи.

Міністерство молоді та спорту України проводить активну роботу з метою залучення молоді до розбудови громадянського суспільства. Успішними прикладами заохочення суспільно-активної молоді є щорічний конкурс проектів, розроблених молодіжними та дитячими громадськими організаціями, реалізація яких фінансується з державного бюджету та проводиться Міністерством, а також Премія Кабінету Міністрів за особливі досягнення молоді в розбудові України. Премія присуджується молоді, особливі досягнення якої сприяють розвитку молодіжних ініціатив на місцевому рівні.

Пріоритетним напрямком роботи для Міністерства та важливим інструментом роботи з молоддю, спрямованим на підвищення рівня знань з питань формування і розробки молодіжної політики, що стимулює та допомагає молоді в практичному використанні набутих знань та навичок є програма «Молодіжний працівник». Програма передбачає спільне навчання представників державного та громадського секторів, що формує командний, міжсекторальний підхід в організації молодіжної роботи на місцевому рівні. За час реалізації програми пройшли навчання 443 учасників зі всіх регіонів України (55% – державний сектор, 45% – громадський сектор). Дистанційне навчання пройшли 150 молодіжних працівників. Розроблено веб-сайт та онлайн бібліотеку для молодіжних працівників.

З метою створення нових робочих місць для молоді, допомоги молоді здійснити правильний вибір щодо майбутньої професії, консолідації зусиль держави, громадськості і бізнесу для вирішення проблем освіти і працевлаштування молодих людей Міністерством реалізується ініціатива «Український Пакт заради молоді – 2020», спрямована на запровадження сучасних європейських підходів щодо забезпечення якісної освіти та працевлаштування молодих людей. На сьогодні Пакт підписали 36 компаній, створено 106 партнерств між бізнесом та освітнім сектором, також забезпечено 5500 місць для стажування та першого робочого місця молоді.

Ще одним дієвим інструментом з працевлаштування молоді є профорієнтаційний портал «Моя кар'єра» (спільний проект Міністерства та Програми розвитку ООН (ПРООН)), який містить інформацію про усі наявні в Україні можливості щодо стажування, практики, інтернатури та пошуку роботи. Завдяки порталу представники молоді також можуть безкоштовно пройти міжнародний профорієнтаційний тест «Магеллано Університет» та визначитись з пріоритетами у виборі місця навчання, виходячи з власних уподобань і здібностей.

За підтримки Міністерства молоді та спорту впроваджено глобальний молодіжний проект ЮНІСЕФ U-Report, спрямований на визначення думки та об'єднання молоді навколо вирішення важливих суспільних питань. Україна першою серед країн Східної та Центральної Європи приєдналася до проекту. Результати молодіжних опитувань використовують у своїй діяльності урядові установи, громадські об'єднання, міжнародні організації.

З метою поглиблення міжнародного молодіжного співробітництва, інтенсифікації міжнародних молодіжних обмінів, розвитку дружніх зв'язків між молоддю різних країн у 2015 році укладені дві міжурядові угоди: Угода між Урядом України та Управлінням ради обмінів молоддю України та Литви та Договір між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про Українсько-польську раду обміну молоддю. Обміни здійснюються на конкурсних засадах. Як результат у 2016 році реалізовано 56 спільних проектів, у яких взяли участь навчальні заклади, комунальні установи та інститути громадянського суспільства, що працюють з молоддю. Як результат більше 2000 молодих людей з України та Польщі взяли участь в обмінах.

Пріоритетами конкурсу українсько-польських обмінів на 2017 рік:

- зміцнення міжкультурного діалогу;
- набуття компетенцій, необхідних для активної участі у суспільному житті;
- посилення співпраці у сфері технічної та професійної освіти;
- підтримка громадянської активності серед молоді, підприємницької діяльності, волонтерства
- розповсюдження європейських цінностей і досвіду євроатлантичної співпраці;
- вивчення спільного минулого, боротьба з упередженнями і стереотипами в розумінні спільної історії та у сучасних відносинах.

Також у 2017 році буде оголошено конкурс проектів українсько-литовських молодіжних обмінів.

Нині в Україні відбувається процес реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, що є невід'ємною складовою стратегічних перетворень в країні. Децентралізація влади вже помітно змінює нашу країну та пострадянську систему управління, переміщує акцент з централізованого управління на місцеве самоврядування, визначає пріоритет громадського залучення та соціальної активності молоді, формує новий підхід до організації молодіжної роботи – від «роботи з молоддю» до «молодіжної участі».

Молодіжна політика в умовах децентралізації орієнтована на формування комфортного середовища для життя та розвитку молоді в громадах, а пріоритетними напрямами її реалізації є фінансове та кадрове забезпечення, розвиток молодіжної інфраструктури й залучення молоді до процесу розроблення й ухвалення рішень та контролю за їх виконанням.

Міністерство акцентує увагу об'єднаних територіальних громад на важливості підтримки молодіжних ініціатив, сприяння створенню молодіжних громадських організацій, набуття молоддю компетентностей у системі неформальної освіти, розвитку молодіжної інфраструктури.

В умовах децентралізації ядром молодіжної інфраструктури територіальних громад стають молодіжні центри або молодіжні простори, які є осередком практичної молодіжної роботи та об'єднання суспільно активної молоді. Напрями молодіжної роботи формуються відповідно до

потреб та інтересів молоді населеного пункту, що є основною умовою ефективної діяльності. Сьогодні в Україні вже діє кількасот обласних і місцевих молодіжних центрів і просторів, утворених на базі закладів освіти, культури, фізичної культури і спорту, різної форми власності та підпорядкування.

Саме молоді люди утвердили європейський цивілізаційний вибір українського народу. Нині молодь називають поколінням перехідного періоду, яке живе в епоху бурхливих і глибоких перетворень, у роки потрясінь та нових можливостей. Молодь – це сьогодення, від якого залежить наше майбутнє та майбутнє нашої держави. А реалізація ефективної молодіжної політики на усіх рівнях (від національного до місцевого) є актуальним завданням суспільства й держави, яке має вирішуватися на принципах відкритості, рівності, демократичності, солідарності, міжсекторальної та міжгалузевої співпраці та координації дій усіх заінтересованих сторін за обов'язкової участі самої молоді з урахуванням національних завдань та європейського досвіду.

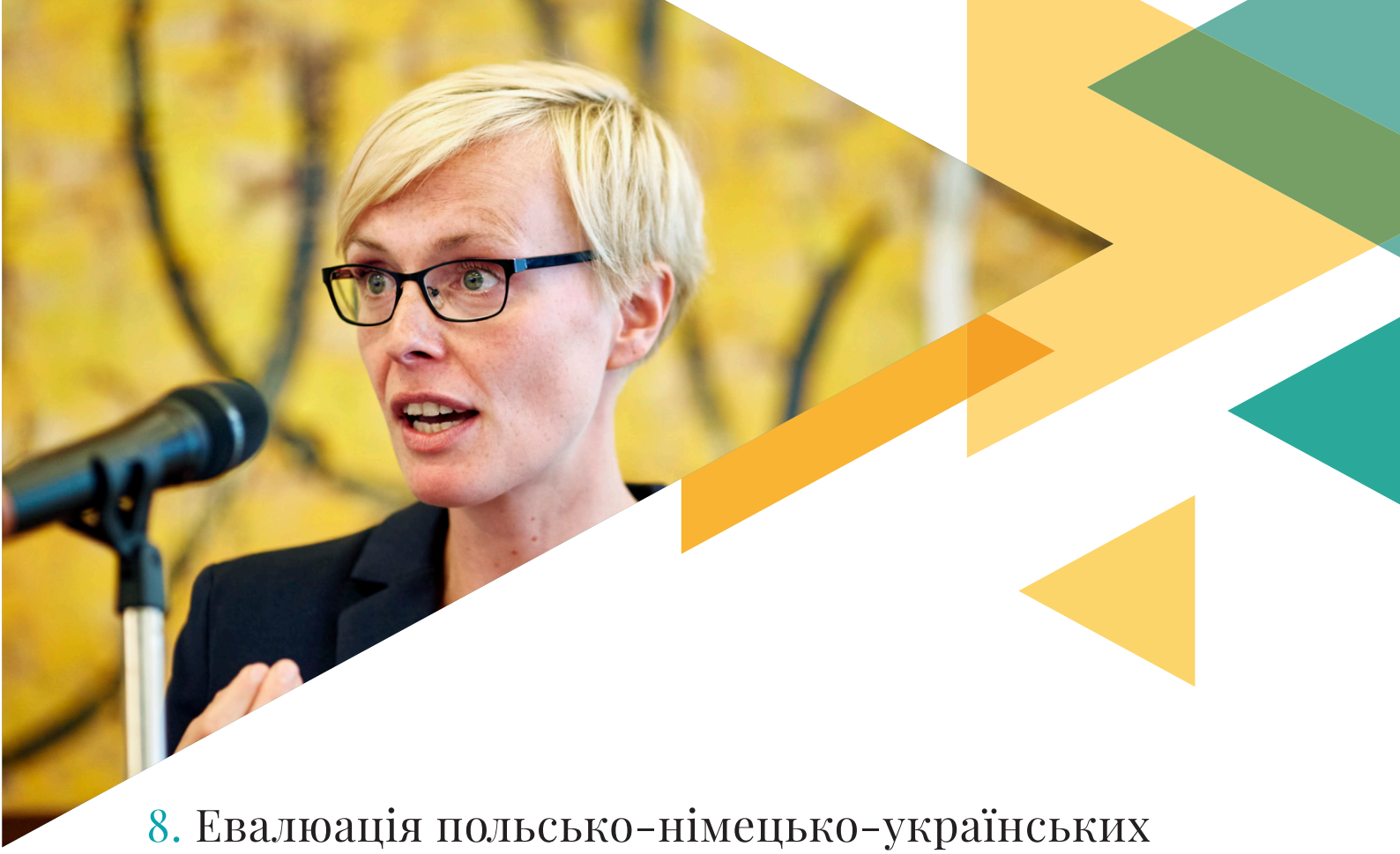

8. Евалюація польсько-німецько-українських зустрічей молоді 2016 року, що отримали фінансування від Польсько-німецької співпраці молоді та Федерального міністерства закордонних справ Німеччини

Верена Хенкель

У наступній статті представлені вибрані результати евалюації польсько-німецько-українських зустрічей молоді, проведених у 2016 році. Ці зустрічі були співфінансовані за рахунок власних ресурсів Польсько-німецької співпраці молоді та коштів, наданих Федеральним міністерством закордонних справ Німеччини.

Усього було проведено оцінку 13 польсько-німецько-українських молодіжних зустрічей. Це дало змогу провести опитування серед 442 молодих людей за допомогою стандартного евалюаційного інструменту — *Евалюація міжнародних зустрічей молоді*. Наприкінці зустрічей учасникам було запропоновано заповнити анкету, яка складалася з 4 сторінок та була доступна у роздрукованому вигляді. Анкета містила питання як стосовно рівня задоволеності від зустрічі, так і деяких предметних аспектів та соціально-демографічних даних. Для учасників з України анкета була перекладена українською мовою, оскільки в стандартному евалюаційному інструменті відсутня така мовна версія.

До початку зустрічей серед співробітників проекту також було проведене опитування з питаннями про цілі, які вони визначили для себе. З отриманими результатами та аналізом відповідей можна ознайомитись у детальному звіті з евалюації.

Слід зазначити, що всі зустрічі відбувалися в Німеччині. Ця обставина вплинула на результати дослідження, що буде пояснено далі.

Кількість заповнених анкет кожною мовою була такою: 36,9% анкет були заповнені в німецькій версії, що відповідає 163 учасникам, 34,4% у польській версії та 28,7% - українською мовою.

Спочатку будуть наведені соціально-демографічні дані опитуваних учасників, відтак буде представлена інформація про частоту їхнього перебування у приймаючій країні та досвід, пов'язаний з проектами молодіжних зустрічей. Основна частина презентації присвячена, зокрема, головним аспектам зустрічей та дає відповідь на питання, що саме такі зустрічі дають молоді, яка бере у них участь.

Соціально-демографічні дані учасників: більшість опитаних молодих людей – це молоді жінки та дівчата. Їхня частка в досліджуваній групі становила 60,3 %. Середній вік учасників - 16,4 років, причому різниця у віці коливалася від 9 до 47 років. Майже 60% осіб були у віці 15 років та молодші.

Вік

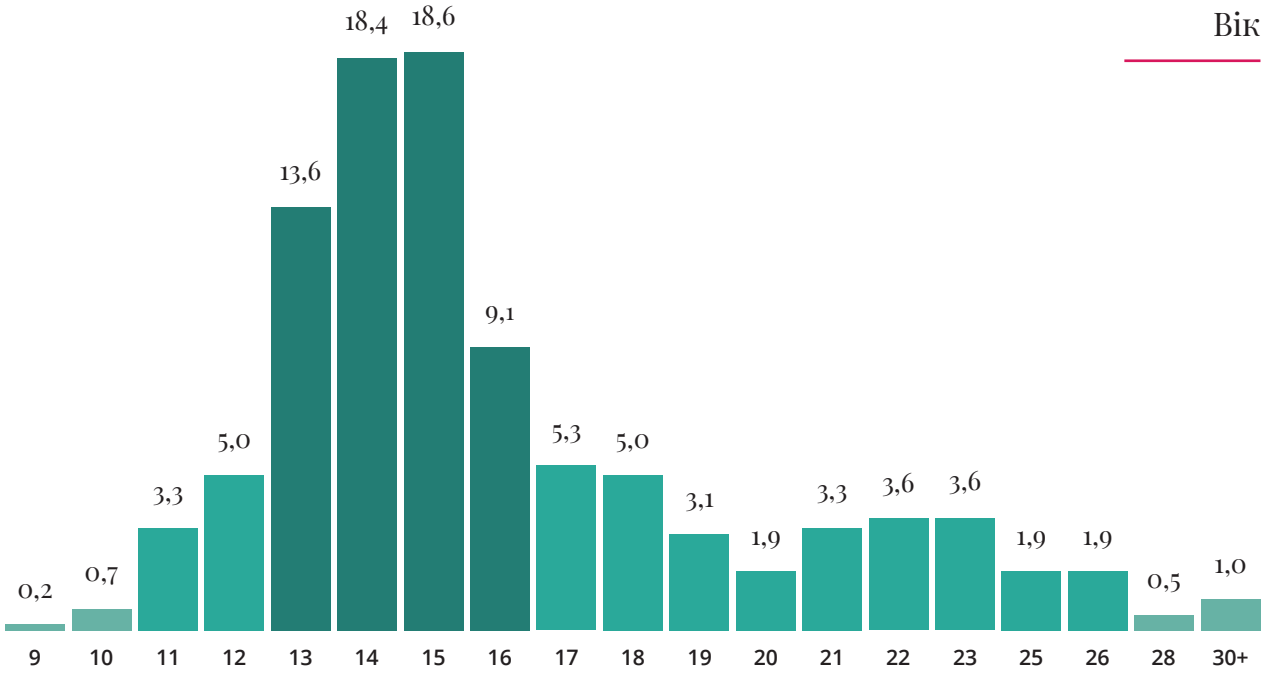

Яке громадянство вказували учасники та в якій країні вони народилися? У цьому випадку відсоток розподілу відповідає більшою чи меншою мірою поділові на мовні версії. Найбільша частка осіб, які вказали польське громадянство - 34,6%, а найменша частка тих, хто зазначив «інше» громадянство - 3,2%

Громадянство

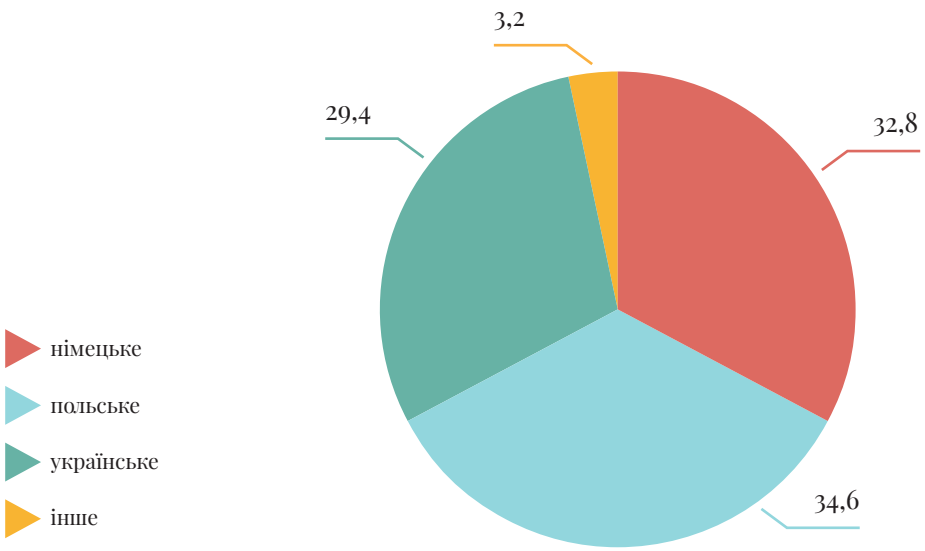

Схожий відсоток розподілу з'являється під час аналізу країни походження. Більша частина молоді народилася в Польщі (33,8 %).

У якій країні ти народився(лася)?

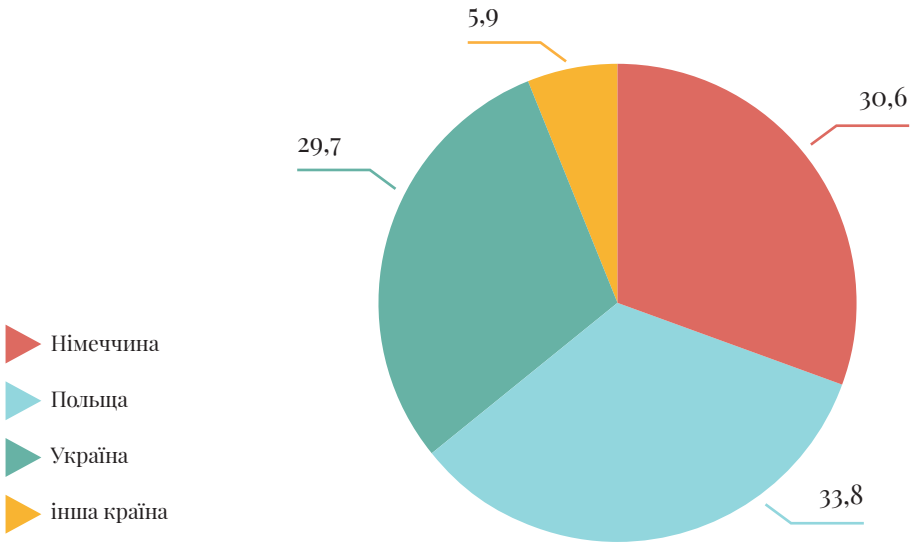

Накладення цих двох змінних, тобто країни походження та громадянства, демонструє, що майже всі молоді люди, що народилися в Польщі чи Німеччині (в обох випадках 99,3 %), зазначають, що мають польське чи німецьке громадянство (крім 1 особи у кожній з перелічених груп). 97,7% молоді, що народилися в Україні, заявляють про українське громадянство. 26,7% молодих людей, народжених в інших країнах, стверджують, що вони мають громадянство Німеччини, 10,0% цієї групи заявляють про польське громадянство та 6,7% - про українське, що вказує на так звану міграційну біографію. 56,7% учасників, народжених у третіх країнах, мають інше громадянство, ніж німецьке, польське чи українське. Отже, це, очевидно, особи з тимчасовими дозволами чи невизначеним статусом проживання.

Дослідження мов, якими користується молодь, у першу чергу свідчить про те, що 40,9% (!) респондентів, крім мови своєї країни походження, використовують також інші мови вдома або в контактах з друзями. У відповідях на поставлене далі відкрите питання: «Які мови ви знаєте?» проявляється широкий спектр, причому німецька, польська та українська - як і очікувалося — з'являються найчастіше, але багато молодих людей заявляють, що в своєму середовищі вони також говорять *англійською* або *російською.*

Які мови знаєш?

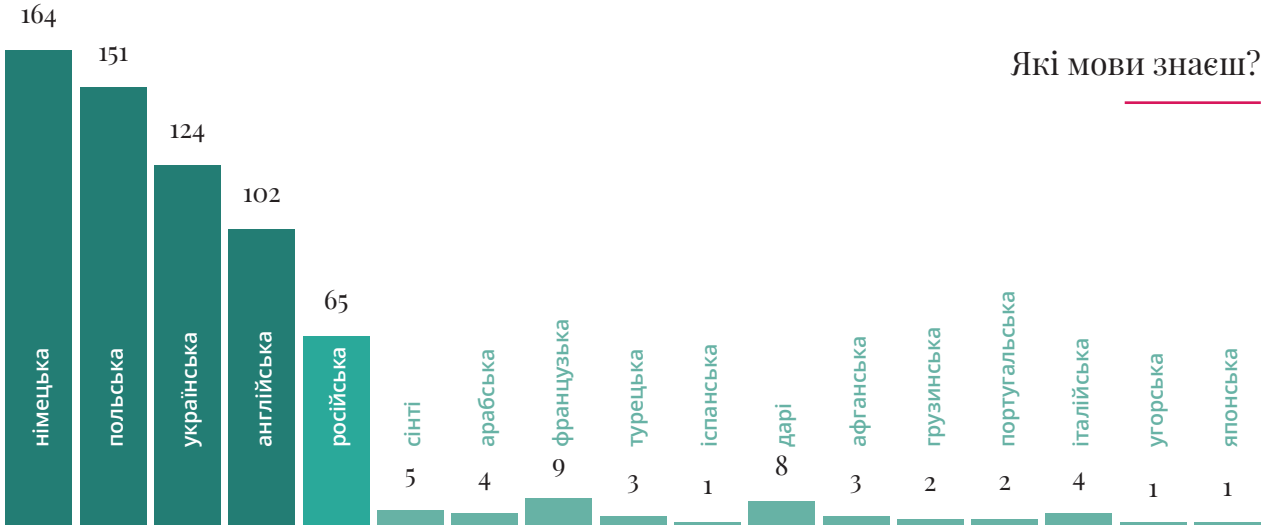

Близько третини тих осіб, які не проживають в Німеччині (37,5%), уперше відвідали приймаючу країну. Оскільки всі зустрічі проходили в Німеччині, на це питання відповіли лише молоді люди з польським та українським громадянством чи громадянством ще однієї країни. Відповідно до власних заяв, респонденти були в Німеччині в середньому 3,9 разів. Діапазон відповідей сягав до 101 перебування, причому найбільше число (22 поїздки та більше) було подано лише окремими респондентами. Усі вони були отримані виключно від молоді з українським громадянством (5) віком від 11 до 14 років. Цілком можливо, що ці особи насправді так часто відвідували Німеччину, але найімовірніше це питання не було сприйнято ними серйозно.

Перебування у приймаючій країні

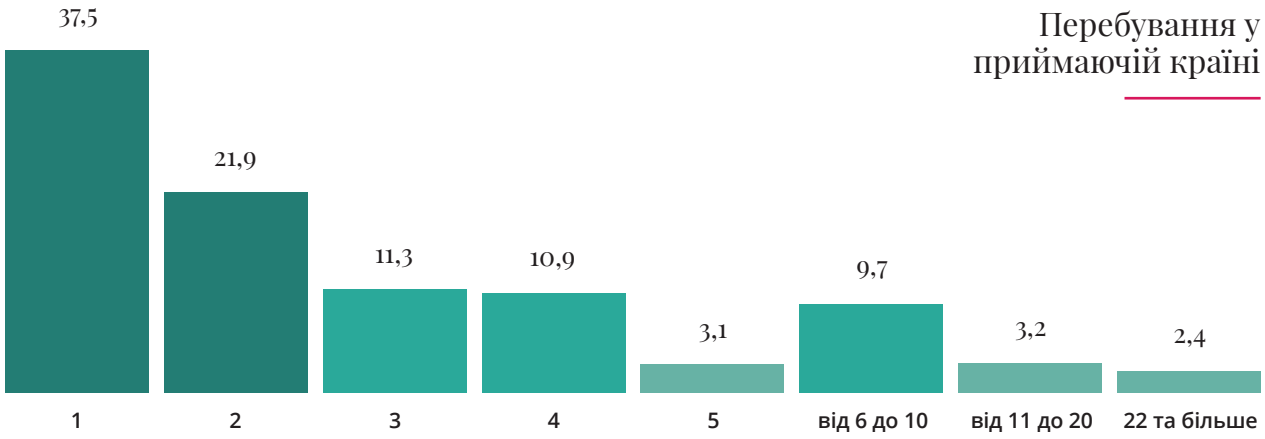

Менш ніж половина респондентів (41,6%) уперше брала участь у молодіжній зустрічі, а 21,9% - другий раз. У середньому учасники були на таких зустрічах 2,62 рази. Наведені дані стосувалися навіть 19 зустрічей, причому ці найвищі результати (понад 15 проектів) завжди надходили лише від одного респондента, і можна вважати, що відповідь на це питання не була серйозною.

Частота участі у зустрічах

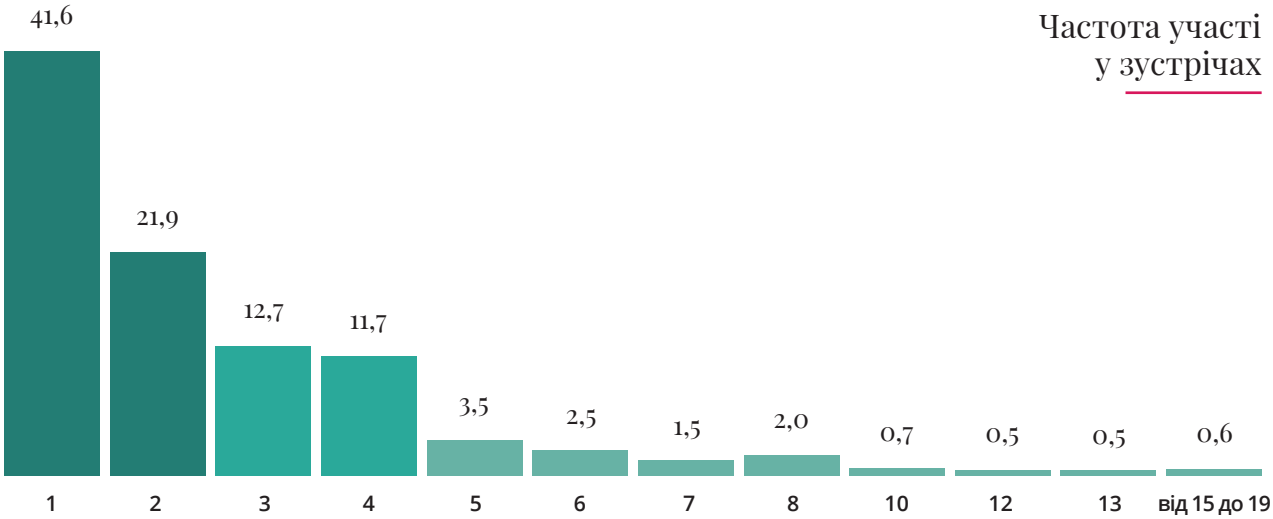

Основні аспекти зустрічей будуть представлені нижче. Вони були проаналізовані за допомогою ряду тверджень, з якими молоді учасники могли погодитися або не погодитися. Ці твердження відображають думки учасників та освітні результати зустрічей. Стандартні анкети містять широкий спектр таких незмінних та науково апробованих тверджень. Крім того, респондент має можливість поставити власні запитання. Індивідуальні окремі висловлювання можна зібрати у такі тематичні групи:

1. **Соціальна освіта/соціальна поведінка/соціальна компетентність:** у цій сфері містяться твердження про те, чи під час зустрічі молоді люди знайшли нових друзів, і як виглядала комунікація та настрої у групі. Дослідження також стосується пануючої атмосфери та вирішення конфліктів.
2. **Ставлення до опікунів:** у цьому випадку мова йде про довіру до працівників проекту та оцінку їхньої співпраці з точки зору молоді.
3. **Креативність/розвиток нових умінь та навичок:** ця тематична сфера стосується, перш за все, можливості спільної розробки проекту та включає в себе питання про те, чи змогли молоді люди під час зустрічі навчитися чогось нового. Крім цього, ця тематична сфера охоплює твердження про підтримку креативності.
4. **Мовні компетентності:** у цій частині молоді люди оцінюють, чи змогли вони вдосконалити свої знання з іноземної мови а також як виглядало спілкування з тими учасниками, які користуються іншою рідною мовою. Питання стосуються також мотивації до вивчення нової іноземної мови.
5. **Культура країн-партнерів:** ця тематична сфера включає твердження, що стосуються сприйняття культури, політики, економіки та побуту в інших країнах. Чи зустріч змінила погляд молодих учасників на країни-партнерів? Чи мали б вони бажання знову взяти участь у такій зустрічі?
6. **Громадянська освіта:** у цьому випадку мова йде про те, якою мірою розглядалися суспільні та політичні теми та яким був досвід контакту з іншими віросповіданнями/ релігіями.
7. **Інші питання:** команда, яка реалізує евалюаційний проект, розробила два власні твердження у цій сфері для вивчення результатів зустрічі: Чи молоді учасники хотіли б знову брати участь у молодіжній зустрічі і чи рекомендували б таку можливість друзям?

Усі відповіді в окремих сферах були оцінені у так званих масштабах відповідності, що охоплюють значення від 1 (*я не згоден*) до 7 (*я повністю згоден*). У подальшій частині ступінь погодження з поданими твердженнями був представлений лише у відсотках. Відповіді зі значеннями від 5 до 7 включені в одну групу. Крім того, у дужках наведено розподіл відповідей у відсотках з так званого базового дослідження. У процесі розробки використаного тут евалюаційного інструменту у 2005 році було проведено наукове дослідження. У рамках дослідження було опитано понад 500 молодих людей, які брали участь у різних польсько-німецьких та французько-німецьких проектах, а також німецько-польсько-французьких зустрічах молоді. Результати, отримані під час цього дослідження, були основою для порівняння, хоча вони повинні були служити лише для отримання загальної орієнтації. Порівняльні дані за 2005 рік не слід розуміти як нормативні значення, з якими повинні були співвідноситись наведені тут результати. Мова йшла не про оцінку того, чи були наші результати чи проаналізовані зустрічі «кращими» чи «гіршими», ніж ті, що були проведені в 2005 році. Мета полягала в тому, щоб визначити, якими саме є сильні сторони даного проекту і який його профіль. Крім того, результати з 2005 року вже відносно «старі» і навіть з цієї причини вони не можуть розглядатися як порівняльні величини нормативного характеру.

Що стосується сфери соціальної освіти/соціальної поведінки/соціальних компетентностей, то можна сказати, що результати (як і у всіх сферах), безумовно, є позитивними. Значення, надані за точність оцінених тверджень, дуже високі. Молодим людям удалося знайти нових друзів а загальну атмосферу вони сприймали як хорошу. Однак 14% респондентів часто відчували себе самотніми в групі, з іншого боку, більше 80% вважали, що до національних груп ставилися однаково, а конфлікти, як вказували самі учасники, часто вирішувалися самостійно.

Таблиця 1: соціальне навчання/поведінка/компетентності

Під час зустрічей я зустрів (ла) нових друзів.	**81%** (87%)
Панувала атмосфера, яка дозволяла проводити відкриті дискусії один з одним.	**79%** (86%)
Конфлікти під час зустрічі в основному ми вирішували спільно.	**68%** (60%)
Бувало, що я почувався (лась) самотній (я) в групі.	**14%** (8%)
Я б з радістю взяв (ла) участь у черговій зустрічі з тими ж учасниками.	**87%** (90%)
Національні групи мали рівні права.	**81%** (77%)

Позитивно також було оцінено ставлення до людей, які працюють у проекті зустрічі та співпрацю між ними. Таким чином, 90% учасників оцінили те, що, на їхню думку, співпраця між працівниками відбувалася добре.

Таблиця 2: відносини з учасниками

Деякі учасники були для мене особами, вартими довіри.	**76%** (73%)
Учасники інших національностей були для мене особами, вартими довіри.	**60%** (63%)
Учасники, з якими я співпрацював (ла) сприймали мене серйозно.	**91%** (90%)
Вважаю, що співпраця між учасниками відбувалася добре.	**90%** (82%)

З висловлювань молоді виникає, що зустрічі дали їй можливість відкрити або розгорнути нові сторінки своєї особистості, навичок та зацікавлень. Крім того, молодим людям була надана можливість впливати на форму зустрічі, а їхня креативність була підтримана.

Таблиця 3: креативність/здобуття нових умінь та навичок

Під час цієї зустрічі я відкрив (ла) для себе нові зацікавлення та хобі.	**56%** (56%)
Ми, учасники, мали вплив на програму зустрічі.	**64%** (68%)
Я відкрив (ла) своє нове «я» та вміння і навички.	**61%** (59%)
У мене було багато можливостей для креативної діяльності.	**80%** (82%)

Майже 80% учасників повідомляють, що мали можливість розвивати свої мовні компетентності та зацікавились вивченням іншої мови. У цьому випадку найцікавішими є відповіді, що стосуються твердження: «Я говорив з іншими людьми виключно рідною мовою». Фактично у порівнянні з базовим опитуванням майже вдвічі більше осіб погодились з цим твердженням, але в той же час з'явилася більша згода з твердженням «Нам вдавалося також порозумітися без іноземної мови». Таким чином, спілкування відбувалося незважаючи на мовні бар'єри (ймовірно, на інших рівнях), що означало, що опікунам проекту вдалося налагодити тісніші відносини між молодими людьми різних національностей. Цей результат підтверджує вищезгадані позитивні оцінки щодо атмосфери зустрічі та ставлення до опікунів.

Таблиця 4: володіння іноземними мовами

Мої знання іноземних мов покращились.	**73%** (78%)
Розмовляв (ла) з іншими лише рідною мовою.	**22%** (11%)
Я захотів (ла) вивчати іншу мову/мови.	**77%** (78%)
Без володіння іноземними мовами ми б могли знайти спільну мову.	**82%** (71%)

У сфері громадянської освіти також видно високий рівень згоди з твердженнями анкети. Близько половини респондентів стверджують, що вони займалися суспільними/політичними темами, а також, що вони мали контакт з іншими релігіями. Це вказує також - у контексті порівняльних даних базового опитування – на особливий профіль оцінюваних тут зустрічей. Для деяких з них політична освіта молоді була головною темою. Це також підтверджують результати, отримані для двох додаткових тверджень, розроблених командою проекту: «Сучасна суспільно-політична ситуація в моїй країні була предметом зустрічі» та «Зустріч допомогла мені краще зрозуміти нинішню суспільно-політичну ситуацію в обох країнах». Близько 40% та 50% молодих людей погодилось з цими твердженнями.

Таблиця 5: громадянська освіта

У ході зустрічі я зустрівся (лась) із суспільними/політичними темами.	**51%** (40%)
Під час зустрічі я познайомився (лась) з іншими релігіями/віросповіданнями.	**49%** (19%)
Під час зустрічі ми торкалися тем поточної суспільно-політичної ситуації у моїй країні.	**40%**
Завдяки зустрічі я краще зрозумів (ла) сучасну суспільно-політичну ситуацію обох країн.	**53%**

У тематичній сфері «Культура країн-партнерів» також були розроблені додаткові питання. Особливо позитивно слід оцінити підтвердження майже 90% учасників влучності наступного твердження: «Я б охоче взяв участь у зустрічі молоді в одній із двох інших країн». Майже 80% молодих людей також змінили свою думку про життя в інших країнах. Загалом зустрічі значно вплинули на учасників, змінюючи їхній спосіб сприйняття країн-партнерів. Так, 64% осіб погодились з твердженням, що їхня обізнаність щодо економічної ситуації в обох країнах-учасницях зросла. Це на 20% більше, ніж у базовому дослідженні.

Таблиця 6:культура країн-партнерів

Зустріч змінила мої уявлення про країну-партнера/країни-партнери.	**61%** (53%)
Краще розумію економічну ситуацію країн-учасників зустрічі.	**64%** (43%)
На основі отриманого тут досвіду, я по іншому, ніж перед тим, сприймаю деякі справи, які видаються нормальними у нашій країні.	**59%** (59%)
Завдяки даній зустрічі в мене з'явилося більше бажання ознайомитись з іншими країнами та культурами.	**87%** (90%)
Мої знання про життя в іншій країні/країнах, в принципі, не збільшились через те, що я брав (ла) участь у зустрічі.	**18%** (22%)
Завдяки зустрічі молоді я по-іншому дивлюсь на життя у цих країнах.	**78,8%**
Я охоче візьму участь у черговій зустрічі молоді за участю однієї з цих країн.	**87,9%**

Усі ці позитивні результати відображаються або зосереджені у відповідях, наданих на два твердження, що розроблені командою проекту в розділі «Інше». Понад 90% респондентів стверджують, що вони готові рекомендувати подібну зустріч своїм другові/подрузі і з задоволенням хотіли б знову взяти участь у подібній зустрічі.

Таблиця 7: Інше

Таку зустріч я можу порекомендувати моїм знайомим.	**93%** (91%)
Маю бажання знову взяти участь у такій зустрічі.	**94%** (93%)

Аналізуючи предметні аспекти, постає питання, чи вплинули на них і якою мірою соціально-демографічні елементи. Тут можна прослідити наступні закономірності:

Майже всі хлопці великою мірою погоджуються з поданими твердженнями. У розподілі за національністю, відмінності не є суттєвими, але всі залежності мають важливе значення з точки зору статистики. Отже, найбільшу точність представлених тверджень декларують молоді люди з України, випереджуючи осіб з іншим громадянством. Натомість з більшістю відповідей найменше погоджуються німецькі учасники. Особливо «досвід, пов'язаний з інакшістю» (пізнання іншої країни та ін.), та виникаюча звідси мотивація (бажання вивчати нову мову, відкрити для себе нові можливості та ін.) проявляються в них незначною мірою. Це можна пояснити тим, що зустрічі відбувалися саме в Німеччині, тому молоді люди з інших країн активніше зіткнулися з «інакшістю».

Що стосується віку та досвіду, пов'язаного з участю в інших проектах, то можна встановити наступні взаємозалежності: чим старша молодь та чим частіше бере вона участь у схожих проектах, тим кращі «освітні результати» (ширші знання, відчутніші зміни в перспективі тощо). Ця група краще справляється з «відчуттям інакшості» та готова протистояти їй. Як і очікувалося, у цій групі існує сильніша довіра до осіб, які опікуються проектом.

На завершення ми наводимо ще кілька коментарів, висловлених опитаною молоддю в анкетах. Вони підтверджують позитивні результати статистичного аналізу.

Коментарі молоді

Це було просто супер – спасибі велике!

Кожного року цей проект виявляється для мене чимось особливим. Ніде інде я б не могла знайти настільки інтенсивної, креативної та водночас сповненої взаємоповагою атмосфери. Спільно проведений час дає мені багато наснаги та багато цінних вражень, які збагачують та формують мою особистість.

Було класно – дуже дякую!

Це насправді була одна з найкращих зустрічей у моєму житті. Було просто прекрасно!

Це був чудовий досвід. Дякую за цей цінний час.

9. Становище молоді – суспільне середовище, погляди, вплив політичної ситуації в Україні на життя молоді

Текст: Юлія Стельнец

Модератор: Лінда Фіреке (Deutsche Welle)
Експертки та експерти:
Таня Крюковська (Tolerance In U, Київ)
Юрій Йорський (Eurasian Coalition on Male Health, Таллінн)
Ксенія Омельченко (LEMAN International Law Group, Eastbook, Київ)
Катерина Різниченко (Польська Гуманітарна Акція, Київ)

Темою семінарів, підсумок яких висвітлено нижче, було становище молоді в Україні з точки зору громадянського суспільства. У семінарах брали участь досвідчені особи, які працюють з молоддю та які до того реалізували чимало проектів з цього питання. П'ятеро учасників форуму з солідними експертними знаннями у конкретних галузях представили свою оцінку ситуації, а потім взяли участь у дискусії з усіма учасниками.

Неформальна освіта в Україні

Міжнародна робота з молоддю в Україні особливо важлива для розвитку почуття спільноти з молодими людьми з інших країн. Для молоді з України питання миру зараз відіграє центральну роль у їхньому житті. Звичайно, молодь з Польщі та Німеччини також погодилася б з цим твердженням, але їхній досвід у цьому питанні абсолютно інший, оскільки політична ситуація в їхніх країнах суттєво відрізняється. З цієї причини українська молодь, схоже, більш активна і задіяна у порівнянні з представниками Польщі та Німеччини, оскільки вона керується бажанням впровадженням змін у свій країні та суспільстві. Тому дуже важливим

є те, щоб молоді люди з України зустрічалися зі своїми ровесниками з інших країн, дізнавалися, що їх з ними поєднує, або відкривали подібні зацікавлення та мрії про майбутнє.

Тренер, який працює з молоддю в Україні, повинен також забезпечити участь молодих людей з усієї країни, у тому числі зі східних регіонів або невеликих населених пунктів.

Молодь та ЗМІ

Молоді люди зі Східної України часто стикаються з бар'єрами, спричиненими поточною ситуацією. Вони не мають такого самого доступу до публічних засобів масової інформації, як однолітки на Заході, і ця проблема стосується як міжнародних, так і на національних ЗМІ. Ось чому так важливо, щоб молоді люди зі Східної України мали можливість висловлювати свої погляди.

Важливим інструментом для залучення та мотивації молоді до участі в проектах є соціальні медіа в Україні. Завдяки ним можна спрямовувати пропозиції до таких груп людей, з якими немає прямого контакту. Багато офіційних організацій, залучених до молодіжної роботи, мають свої сторінки на Facebook. Там молоді люди можуть знайти інформацію та обмінюватися досвідом.

Становище молодих людей ЛГБТКІ

Ще однією ключовою проблемою є трактування людей із середовища ЛГБТКІ в Україні. У суспільстві вони стикаються з крайньою дискримінацією. Після Євромайдану і завдяки наполегливості з боку Європейського Союзу стало можливим відкрито говорити про права спільноти ЛГБТКІ, але водночас активізувалася діяльність багатьох радикальних груп. Це призвело до посилення популярності крайньої ідеології та гомофобії в суспільстві. Починаючи з 2014 р. мали місце численні напади на центри спільноти ЛГБТКІ.

Зміна мислення в суспільстві зустрічається з труднощами, пов'язаними з необхідністю переоцінки та подолання глибоко закоренілих стереотипів. Результати дослідження, проведеного серед учнів шкіл, де запитували про найбільші проблеми, виявляють значні відмінності залежно від сексуальної орієнтації. Гетеросексуальна молодь найчастіше замислюється про своє майбутнє, чи отримає вона хороші оцінки в школі та здобуде хорошу професію. Молоді люди з гомосексуальною орієнтацією стурбовані тим, чи знайдуть вони розуміння у своїх сім'ях та сприйняття в суспільстві. Хоча інколи можна почути голоси, які кажуть про потребу громадської освіти в цій галузі, але дуже рідко в цих висловлюваннях враховується потребу психологічної допомоги для молоді. Також вирішальним є пробудження більшої обізнаності громадськості про те, що відкрита дискусія з питань прав ЛГБТКІ означає в першу чергу повагу до прав людини.

Річний звіт організації ILGA про становище осіб ЛГБТКІ в контексті прав людини в Європі

Розділ присвячений ситуації в Україні (повна версія)

Молоді люди зі статусом внутрішніх біженців

Найбільшою проблемою для української молоді є соціальні наслідки війни, коли багато людей були змушені покинути місця, де вони народилися, і це спричинило те, що вони стали біженцями у власній країні (внутрішньо переміщені особи (ВПО). Офіційні дані говорять,

що біля двох мільйонів людей у з частини Донецької та Луганської областей, які більше не перебувають під контролем українського уряду. Багато осіб і надалі проживає на окупованих територіях. Зокрема, молодь, яка повинна була залишити свої будинки, потребує підтримки у відновленні своєї життєвої рівноваги. Саме тому гуманітарні проекти є настільки важливими. Внутрішньо переміщені особи часто стикаються з проблемами звикання до їхнього нового середовища, що також додатково ускладнює їм продовження навчання або пошук роботи. Вони мають право на допомогу з боку держави, але вона часто є недостатньою. Якщо людина з соціальним статусом ВПО додатково бореться з інвалідністю та/або є особою з гомосексуальною орієнтацією, то ще важче їй удається будувати своє майбутнє. На жаль, випадки такої дискримінації в Україні не є рідкісними. Ті, хто став її жертвою, не отримують адекватної допомоги від держави і зазвичай не можуть виїхати з країни через відсутність паспорта.

Доповідь Міністерства соціальної політики про становище внутрішніх біженців

Інформація про діяльність Польської гуманітарної організації в Україні та становище внутрішньо переміщених осіб

Отже, суть проблеми полягає не у відсутності співпраці з державними установами, а у недостатній підтримці, яка надається молодіжним центрам або її повною відсутністю. Ось чому для української молоді дуже важливо відкрити шлях до кращої громадянської освіти. У порівнянні з ситуацією, що склалася у однолітків у Польщі та Німеччині, очевидним є факт, що ще багато чого слід зробити.

Слово, яке влучно описує становище молодих людей в Україні, це «невпевненість». У порівнянні з представниками інших європейських країн їхнє майбутнє менш передбачуваним.

У грудні оприлюднено черговий звіт, підготовлений у співпраці із Фондом ім. Фрідріха Еберта та New Europe Center: http://neweurope.org.ua/en/analytics/ukrayinske-pokolinnya-z-tsinnosti-ta-oriyentyry/

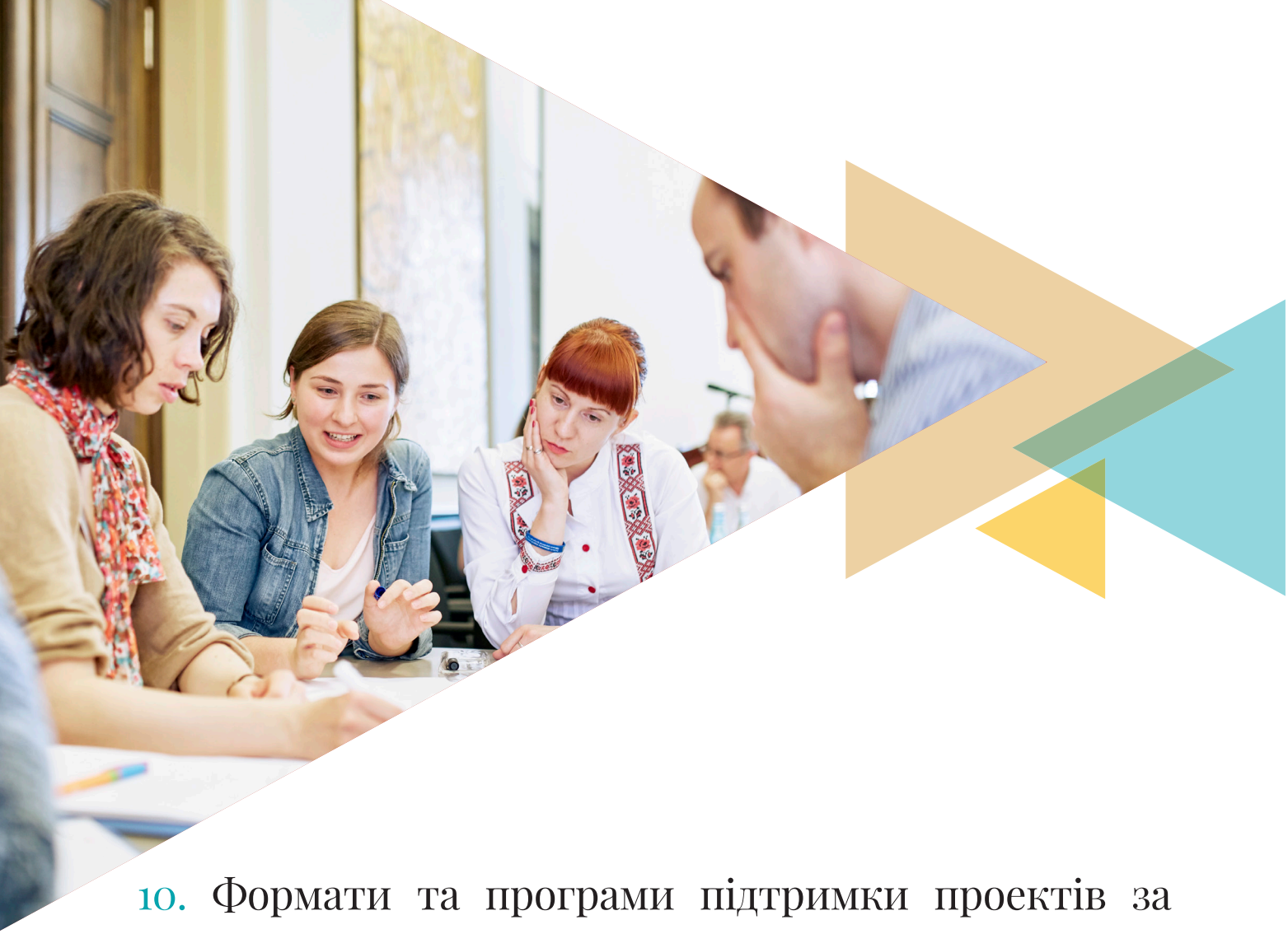

10. Формати та програми підтримки проектів за участю молоді – висновки на основі розмов у групах. Виклики та рекомендації

Текст: Анна Лисяк

Модератори дискусії у групах: Ярослав Бродовський (ПНСМ), д-р Максиміліан Фрас (LSE), Себастіян Верзіґ (MitOst e.V.)

НЕТВОРКІНГ

Партнери проектів

Найчастіше згадувана потреба у підтримці проектів, у яких беруть участь молоді люди з України, Польщі та Німеччини, - це мережа контактів. Розширення мережі контактів є важливим у багатьох областях. Перш за все, ця потреба стосується пошуку **нових партнерів для проектів**, які мають схожі потреби і цілі та з якими можна разом будувати довгострокове співробітництво. Цей рівень розширення мережі стосується міжнародних контактів (Польща-Німеччина-Україна) довкола організації зі схожим профілем діяльності щодо формату (наприклад, зустрічі молоді) або тематики (театр, спорт, музика, глобальна освіта, громадянська освіта). Не менш важливим аспектом є **обмін досвідом**, завдяки якому організації можуть консультувати один одного та навчатися один в одного. Оптимальною пропозицією для задоволення цієї потреби є **програми з розширення мережі** контактів, такі як: біржі партнерів, дні інформації та контактів, тренінги для мультиплікаторів, практичні заняття для вчителів (організовані,

наприклад, ПНСМ, FED FRSE, Молодіжними радами). Альтернативою для таких програм є пошукові інтернет-системи, такі як OTLAS (**https://www.salto-youth.net/tools/otlas-partner-finding/**) або біржа партерів ПНВМ **http://www.pnwm.org/gieldy-kontaktow/partnerzy/**.

Існує також можливість подання заявок на фінансування спеціальних програм:

ПНВМ

Erasmus+ Key Action 1:

ЄС | **Німеччина** | **Польща**

Парасолькові організації/Грантодавці

У реалізації проектів черговою важливою сферою розширення мережі є налагодження контактів з установами та організаціями, які можуть надавати фінансову чи матеріальну підтримку (наприклад, парасолькові організації) у реалізації проектів.

Стратегія розширення мережі контактів повинна бути обрана залежно від типу проекту. По-перше, варто встановити контакти у вашій країні з організаціями (ПНСМ) та програмами (EVZ, ERASMUS +), які створені для підтримки міжнародних проектів. Іншою, не менш важливою, групою є організації, що надають допомогу у сфері розвитку в країнах Східного партнерства (у Німеччині, наприклад, GIZ, у Польщі: FED, FSM), у яких зазвичай одним з головних бенефіціарів є Україна, а також організації, що підтримують конкретні соціальні групи, наприклад, особи з особливими потребами у випадку Aktion Mensch - ця організація пропонує грантову програму для розвитку структур, що підтримують дітей та молодь з особливими потребами в Україні. Крім цього, доцільно відзначити філіали німецьких фондів з політичними профілями, більшість з яких мають офіси не тільки в Польщі, але також і в Україні (Фонд Хайнріха Бьоля, Фонд Фрідріха Еберта, Фонд Конрада Аденауера) або реалізують та підтримують там проекти. Більшість із них пропонують підтримку міжнародних проектів у різних формах (двосторонніх чи багатосторонніх). Схожі механізми дії існують у випадку польських організацій: Центру громадянської освіти та Польської гуманітарної організації, що реалізують програми в Україні, Фонд Міжнародної солідарності та Фонд ПАУСІ мають там свої офіси. Крім того, в Україні є багато грантодавців з інших країн, таких як USAID або Despro (див. перелік організацій). Дипломатичні місії також є важливим партнером у міжнародних проектах.

У розширенні мереж, спрямованому на налагодження контактів з потенційними грантодавцями, також варто звернутися до департаментів міжнародного співробітництва на місцевому рівні – у адміністраціях міст та громад (Федеральні землі).

Крім того, хорошим джерелом інформації є портали, що містять бази даних фондів (**http://www.maecenata.eu/stiftungsdatenbank#suche**, **http://www.stiftungen.org/de/service/stiftungssuche.html**) та всіх неурядових організацій (**http://bazy.ngo.pl**).

Нетворкінг на рівні держави та місцевих спільнот

Українською стороною часто згадується дуже важливий аспект, що стосується розширення мереж, а саме необхідність зміцнення та розширення мережі контактів між зацікавленими сторонами та мультиплікаторами **в самій Україні**. Це часто відбувається завдяки

участі українців у міжнародних форумах та конференціях, на яких вони можуть додатково збільшити свою базу контактів у рамках власної країни. Це особливо важливо в умовах кризи на Сході України та пов'язаної з нею проблемою внутрішніх біженців. Важливо працювати в цьому напрямку за допомогою конкретних проектів, що реалізуються в Україні, а у випадку міжнародних проектів, враховувати даний аспект під час набору учасників.

Мережеві інструменти - доступ до інформації

Чергова тема, яка дуже часто з'являється під час практичних семінарів - це **доступ до інформації**. Це аспект, який стосується конкретних інструментів, які можна використовувати для розширення своїх контактних мереж. Відсутність доступу до інформації стосується, значною мірою, українських партнерів проекту та мультиплікаторів, до яких часто не доходить інформація про пропозиції, адресовані їм з інших країн.

У цьому контексті варто також згадати відносини на лінії Польща-Німеччина-Україна. Зазвичай на різних рівнях реалізації та підтримки проектів існують щонайбільше двосторонні мережі контактів і немає можливості використовувати пропозиції та найкращі практики багаторічної двосторонньої співпраці (наприклад, використання хороших практик з області польсько-німецьких відносин під час реалізації польсько-українських або тристоронніх проектів).

Найефективнішим і найпростішим способом доступу до інформації та поточних пропозицій є соціальні медіа та онлайн-платформи (кілька прикладів наведено у списку нижче). Що стосується України, то на особливу увагу заслуговує група у мережі Facebook для молодіжних працівників, створена Міністерством молоді та спорту України (**https://www.facebook.com/groups/youth.worker.ua/**). Схожі групи також існують серед німецьких молодіжних працівників (**https://www.facebook.com/groups/InternationaleJugendarbeit/?ref=br_rs**)

ПОШУК ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ДЛЯ ПРОЕКТІВ

Інший тематичний комплекс стосується формальностей, пов'язаних із поданням заявок на співфінансування проектів. Також у цьому випадку існує потреба у прямому доступі до коштів безпосередньо для української сторони не лише як бенефіціара в ролі партнера проекту, але і також як прямого заявника.

Поєднання дотацій з різних джерел також є великою складністю у формальних питаннях. Тут необхідно запровадити полегшення та вичерпну, комплексну інформацію про можливості співфінансування проектів з різних грантів. Окрім надання дотацій з власних джерел, грантодавці також бувають операторами третіх коштів, а деякі поєднання програм підтримки не є можливими. Щоб уникнути труднощів із завершенням проекту чи навіть ризиком вилучення гранту, необхідно інформувати всіх грантодавців про готовність подання заявки або отримання фінансування з інших джерел. Проблема співфінансування значною мірою пов'язана з коштами німецьких федеральних міністерств, що надаються в рамках різних програм і часто вимагає прямих консультацій з донорами.

Наступним кроком для полегшення реалізації проектів з різних фінансових джерел було б **зменшення формальних вимог** та можливість подання заявки рідною мовою. Формальні полегшення також є важливим питанням у випадку співфінансування проекту за рахунок декількох грантів - неодноразово донори вимагають заповнення власних формулярів для завершення проекту, що призводить до необхідності заповнення тих самих даних у різних формах. Великим спрощенням була б практика визнання деякими грантодавцями (що практикується, зокрема, у ПНСМ) розрахункових документів за умови, що на них відображаються необхідні дані.

Більш фундаментальним питанням щодо грантів є цілі та пріоритети підтримки. Необхідність налагодження довгострокового співробітництва, яка буває одним із пріоритетів для грантодавців, неодноразово суперечить вимозі інноваційності проектів, яка так само вважається пріоритетною.

Відгуки від грантодавців стосувалися зокрема проблеми опис проектів у заявках та звітах. Заявники мали б більше зосереджуватися на правильному описі проекту, а не на простому використанні ключових слів. У випадку звітів про реалізовані проекти важливо також оцінити крім успіхів також невдалі аспекти проекту. І грантодавцям, і одержувачам фінансування повинно залежати на взаємодовірі.

ЦІЛЬОВІ ГРУПИ

Найважливішим питанням у контексті цільових груп є можливість залучення та **включення до міжнародних проектів соціально незахищених груп та груп, що перебувають під загрозою маргіналізації**, які мають ускладнений доступ до пропозицій щодо неформальної освіти та активізації суспільства. Включення може бути підтримане перерахованими вище чинниками, такими як надання доступу до пропозицій та інформації, а також зміцнення мережі контактів в країні. Надзвичайно важливою є інтеграція молоді у їхньому власному середовищі. Досвід випускників міжнародних проектів або місцевих ініціатив може спонукати молодих людей з оточення скористатися подібними пропозиціями.

Для грантодавців існує багато способів сприяння включенню соціально незахищених груп. ПНСМ реалізує цю мету за допомогою філософії підтримки, що передбачає легкий доступ до співфінансування проектів на підставі поданої заявки без оголошення конкурсу (близько 98% заявок отримує співфінансування). Крім цього організація підтримує спілкування мовами груп адресатів, а не англійською мовою. Прикладом найкращих практик ПНСМ у цій сфері є польсько-німецько-український проект TriM, реалізований у 2012 році, який поєднував тристоронні зустрічі з молоддю та гру у вуличний футбол.

Іншим прикладом інклюзивної діяльності є SALTO Social Inclusion Resource Centre, який забезпечує суттєву підтримку міжнародних проектів із протидії соціальній маргіналізації (https://www.salto-youth.net/rc/inclusion/)

ЕВАЛЮАЦІЯ (ОЦІНКА)

Одним із ключових інструментів, необхідних для ефективного розвитку співпраці та вимірювання її результатів, є проведення оцінки проектів. Багато організацій-грантодавців пропонують спеціальні системи евалюації:

iEval

SCRIPT

EBA

SALTO Evaluation Tools

Вебінари з евалюації проектів, підтримуваних FED

Зібрана IJAB інформація, що стосується евалюації

ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПРОЕКТИ

Проект має розпочатися задовго до зустрічі і тривати довго після його завершення. Установи-грантодавці повинні надавати інструменти, які дозволять такий підхід до проекту. Варто, щоб організатори говорили про нього у своєму оточенні. Завдяки появі проектів у засобах масової інформації різних типів, у тому числі соціальних мережах, організатори проекту можуть розширити групу адресатів та людей, залучених до нього. Крім того, важливо просувати проекти через канали комунікації грантодавців. Нижче наведені приклади інтернет-платформ, за допомогою яких можна рекламувати проекти.

СПИСОК:

УСТАНОВИ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ, ЯКІ НАДАЮТЬ ПІДТРИМКУ ТА ФОРМИ ПІДТРИМКИ

Молодіжні ради

Семінари, консультації для молодіжних організацій, нетворкінг, як в країні, так і в рамках двосторонньої та тристоронньої співпраці

Польська рада молодіжних організацій – PROM

Німецька федеральна рада молоді

Національна молодіжна рада України

Установи/органи

Міністерство національної освіти та Федеральне міністерство у справах сім'ї, людей похилого віку, жінок та молоді - обидва міністерства підтримують міжнародну роботу з молоддю через федеральні землі (Німеччина), фонди та організації (приклади нижче).

Міністерство молоді та спорту України
Відповідальне за впровадження молодіжної політики та програми підтримки (нижче)

Програма міністерства для молодіжних працівників

Міністерство закордонних справ ФРН
Розвиток співпраці з громадянським суспільством у країнах Східного партнерства та Росії

Міністерство закордонних справ Польщі
Польська допомога
Допомога з розвитку, зокрема для країн Східного Партнерства

Інші:

Німецьке товариство міжнародної співпраці (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit, GIZ)
Співпрацція з розвитку з Україною, зокрема з розвитку громадянського суспільства та підтримки молоді

Engagement Global gGmbH / Сервісна служба „Міста в єдиному світі" (Servicestelle Kommunen in der Einen Welt)
Співпраця органів місцевого самоврядування з Україною

Національний центр культури
Програма ґрантів на проекти для української молоді у Польщі

Організації та програми, які підтримують дво- і багатосторонній молодіжний обмін

Польсько-німецька співпраця молоді (ПНСМ)
Співфінансування тристоронніх молодіжних обмінів з країнами Східного партнерства та Росією та спеціалізовані програми для мультиплікаторів, публікації, створення мереж :

www.dpjw.org/projektfoerderung/projekte-mit-laendern-der-oestlichen-partnerschaft-und-russland/

www.dpjw.org/publikationen/sprache/pc/Publication/pa/show/publication/drei-druzi-z-boiska/

Німецько-французька співпраця молоді (НФСМ)
Співфінансування німецько-французьких проектів з країнами Східного партнерства та Росією

Фонд «Пам'ять, відповідальність, майбутнє»
Програма MEET UP – співфінансування німецько-українських молодіжних зустрічей

Europeans for Peace – програма грантів на міжнародні обміни для молоді з Центральної, Східної та Південно-Східної Європи

Renovabis
GoEast – фінансування молодіжних зустрічей та інших проектів задля порозуміння та діалогу

Stiftung West-Östliche Begegnungen/ Фонд «Західно-Східні зустрічі»
Співфінансування молодіжних проектів, обмінів, конференцій

Jugend für Europa/ Молодь для Європи
Національне агентство Німеччини програми «ERASMUS +» «Молодь» (молодіжні зустрічі, програми для молодіжних працівників)

Фонд розвитку системи освіти
Польське національне агентство програми ERASMUS + та інших програм ЄС, Фонд також є оператором фондів Міністерства національної освіти в рамках Польсько-української ради обміну молоддю

Міністерство молоді і спорту України
Програма грантів для польсько-українських молодіжних обмінів при Польсько-українській раді обміну молоддю

Рада Європи – Європейський молодіжний фонд (European Youth Foundation)
Програма грантів для багатосторонніх молодіжних проектів та інших форматів проектів

Організація об'єднаних націй – Союз цивілізацій (UN Alliance of Civilizations)
Фонд солідарності молоді (Youth Solidarity Fund) - підтримка молодіжних проектів, пов'язаних з міжкультурним та міжрелігійним діалогом

UE – Молодіжне вікно Східного партнерства
Програма грантів для проектів з країнами Східного партнерства, операторoами є Національні агентства:

https://eacea.ec.europa.eu/erasmus-plus/funding/capacity-building-in-field-youth-2018_en

https://www.salto-youth.net/rc/eeca/cooperation/ та: https://www.salto-youth.net/rc/eeca/

Фонди та інші неурядові організації

DE

Акція Людина (Aktion Mensch)
Підтримка партнерських проектів, спрямованих на створення або розширення основних структур підтримки в країнах Центральної, Східної та Південно-Східної Європи для ефективного покращення умов життя людей з особливими потребами та людей з особливими труднощами функціонування в суспільстві

Німецько-російський обмін (Deutsch-Russischer Austausch e.V.)
Програми тренінгів для мультиплікаторів з України, Грузії та Росії, спрямовані на покращення можливостей для участі молоді. Цільові групи: мультиплікатори молодіжної освіти та роботи з молоддю

Інститут міжнародних справ (Institut für Auslandsbeziehungen)
Програма zivik - консультування для неурядових організацій та федерального міністерства закордонних справ з питань вирішення громадянських конфліктів (серед іншого, гранти на проекти)

Федеральний центр громадянської освіти
Платформа, що забезпечує взаємний обмін, дискусію та професіоналізацію мультиплікаторів для громадянської освіти

Robert Bosch Stiftung/Фонд Роберта Боша
Goerdeler-Kolleg - програма професійного навчання для лідерів, які залучаються до правильного формування адміністрації, економіки та громадянського суспільства (також з України)

Academy Robert Bosch Fellowships at Chatham House
Програма підтримки талановитих лідерів з країн Східного партнерства та Росії (кількамісячні навчальні поїздки)

MitOst e.V.
Співфінансування проектів країн-членів

Tandem Ukraine – транснаціональне співробітництво у сфері громадянського суспільства

Theodor Heuss Kolleg – Академія громадянської участі

PL

Європейський дім зустрічей – Фонд Новий Став
Програми та публікації для молодих лідерів та молодіжних працівників

Фонд «Освіта для демократії»
Грантова програма, яка всебічно підтримує міжнародне співробітництво зі східними країнами, крім того: семінари, наради, курси дистанційного навчання, обмін інформацією

http://programrita.org/

https://issuu.com/edudemo/docs/publ_swatka_2017_ua_final

https://issuu.com/edudemo/docs/publ_swatka_2017_pl_final

Фонд Польсько-німецького співробітництва
Співфінансування проектів, навчальні подорожі

Центр громадянської освіти
Освітня програма для українських шкіл „Класна школа”

Програма „АКТИВНА ГРОМАДА“ спрямована на збільшення залучення місцевих громад (підсумок)

Фонд міжнародної солідарності
Розвиток допомоги країнам, які зазнають системних перетворень, зокрема підтримка незалежних ЗМІ, демократії (включаючи місцеву демократію) та прав людини

Фонд розвитку місцевої демократії
Програми підтримки місцевої демократії, громадянського суспільства та децентралізації; навчальні поїздки, семінари, конференції

Фонд імені Стефана Баторія
Підтримка польсько-українського діалогу шляхом експертних дискусій, обговорень та аналізу

Польсько-американський фонд свободи/Фонд лідери змін
Програми підтримки для лідерів країн Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії - людей, які демонструють громадянську позицію та працюють на розвиток своїх країн

Програма стипендій імені Лейна Кіркленда

Навчальні подорожі до Польщі

UA

DESPRO
Швейцарсько-українська програма підтримки децентралізації в Україні

Фонд польсько-української співпраці PAUCI, відділення в Україні
Підтримка польсько-української співпраці, у тому числі у сфері активізації молоді

Фонд Кличка
Благодійна організація для дітей та молоді

Міжнародний фонд «Солідарність», офіс у Києві

Міжнародний Фонд «Відродження»
Підтримка відкритого суспільства та демократичних цінностей в Україні

Інститут українознавства
Підтримка інтеграції та соціальної активності в Україні

Гете Інститут в Україні

Польсько-американський фонд свободи
Програма «Дій локально»

USAAID
Підтримка молодого громадянського суспільства в Україні

МІЖНАРОДНІ ГРАНТОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ

The European Wergeland Centre (EWC)
Підтримка демократії та прав людини через семінари та освітні програми

Visegrad Fund
Програма стипендій Вишеградської групи

National Endowment for Democracy (NED)
Грантова програма підтримки неурядових організацій та популяризація громадянської освіти

Society Initiatives Institute
Активізація молоді, підтримка розвитку суспільства шляхом підготовки та навчання для мультиплікаторів

Рада Європи – Відділ у справах молоді
Програми, спрямовані на молодь та зміцнення європейської культурної ідентичності

ПЛАТФОРМИ МЕРЕЖ

Wechange (платформа, яка також використовується для управління проектами)

IJAB – DIJA

Eurodesk

SALTO Youth

Youth for Exchange and Understanding

European Educational Exchanges – Youth for Exchange and Understanding

European Youth Centre Strasbourg

European Youth Centre Budapest

Інтернет-платформи, що пропонують фахову експертизу щодо громадянського суспільства в Україні, а також база даних про проекти та пропозиції щодо мереж:
http://gurt.org.ua/| https://www.prostir.ua/ | http://neweurope.org.ua

КОНФЕРЕНЦІЇ/ФОРУМИ/КОНГРЕСИ

Kiewer Gespräche

Конгрес ініціатив Східної Європи

Форум Європа-Україна

Eastern Partnership Youth Forum

ОСВІТА/ІНФОРМАЦІЯ

Europäischer Austausch e.V.

Ukraine Calling
Europa-Universität Viadrina/Robert Bosch Stiftung
http://www.ukrainecalling.eu/

Sommerschule Viadrinicum

Німецька Асоціація Україністів (Deutsche Assoziazion der Ukrainisten)

Інтернет-бюлетень „Ukraine Analysen"

Медіа:

Portal Ukraine verstehen | **Portal Eastbook** | **ТОК fm**

Фонди політичного профілю та їхні представництва в Польщі та Україні:
Фонд імені Фрідріха Еберта (Friedrich Ebert Stiftung)
https://www.fes.de
http://www.feswar.org.pl/fes2009/01fes/index_fes.php
http://www.fes.kiev.ua/n/cms/

Фонд імені Гейнріха Бьолля (Heinrich Böll Stiftung)
https://www.boell.de/
http://pl.boell.org/pl
http://ua.boell.org/uk

Фонд імені Конрада Аденауера (Konrad Adenauer Stiftung)
http://www.kas.de/
http://www.kas.de/polen/
http://www.kas.de/ukraine/

11. Молодіжний обмін – зміна перспективи. Вплив міжнародної роботи з молоддю на розвиток громадянського суспільства.

Текст: Анна Лисяк

Учасники панельної дискусії:
Ульріх Бальхаузен, Ганноверський університет
Поліна Вербицька, Всеукраїнська асоціація викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба», Львів
Марія Фогт, Фонд Роберта Боша (Robert Bosch Stiftung), Штутгарт

Модератор:
Штефан Ерб, виконавчий директор Польсько-німецької співпраці молоді

Тема панельної дискусії базувалася на тезі, що молодіжний обмін приводить до зміни перспективи стосовно повсякденної культури, мови чи сприйняття спільної історії та ситуації в суспільстві. Цей процес також є неодмінним фактором успішного молодіжного обміну. Панельна дискусія торкалася питання про те, чи зможе і польсько-німецько-український молодіжний обмін вплинути на громадянське суспільство, а якщо так, тоді яким чином цей поцес відбувається? Наступний текст охоплює найважливіші результати обговорення.

Роль міжнародних молодіжних обмінів

Що отримує учасник?

Міжнародний молодіжний обмін є основою добре функціонуючої молодіжної політики. Вплив участі молоді у польсько-німецько-українських проектах ілюструється результатами наукової оцінки, проведеної ПНСМ, яка також міститься в даній публікації. Окрім **особистих компетенцій**, таких як мовні компетенції, подолання особистих бар'єрів та відкритість, важливим аспектом є **міжкультурна освіта**. Участь у зустрічах не тільки розширює

специфічні знання про дану країну, її соціальну, економічну та культурну ситуацію, але також вчить чутливості та відкритості до різноманітності.

Простір діалогу

Міжнародна робота з молоддю також забезпечує відповідні рамки та спільної дискусії з молодими людьми над питаннями, пов'язаними з суспільною участю та зміцненням громадянського суспільства. Питання, яких важко торкатися в контексті однієї країни, під час міжнародного молодіжного обміну набирають іншого значення, оскільки вони поєднуються з конкретним досвідом ознайомлення з іншою країною та міжнародної групи. Звідці випливає необхідність врахування всіх точок зору в обговоренні. Можливість формування власної думки та простір довірливого діалогу, який має утворитися під час проекту, можуть бути каталізатором поглиблення поінформованості, пов'язаної з процесом формування відповідального громадянина своєї країни.

У довгостроковій перспективі ці процеси можуть перетворюватися на міжнародні відносини у макромасштабі - солідарність та взаєморозуміння стають глибшими, якщо декларують їх не тільки на політичному рівні, але коли їх також практикують окремі представники суспільств.

Відповідальність місцевої спільноти

Черговою компетенцією є відповідальність, яку молодь несе за **спільне створення проекту** або його результати. Добре продуманий проект обміну - це проект, що реалізується молодими людьми, **відповідальність** повинна значною мірою лягати на них, а потім це переростає у відповідальність за їхню місцеву організацію, за групу осіб, з якими вони співпрацюють, а в остатечному результаті також за суспільство.

Цей результат дуже важливий у випадку **України**. Важливим чинником Революції Гідності, що виникла в листопаді 2013 року, були власне молоді люди. Завдяки своєму досвіду у різних міжнародних програмах, закордонним поїздкам, вони знали як працює система у Польщі, Німеччині та інших країнах. Вони мали можливість порівняти і підтвердити той факт, наскільки погано розвивається їхня держава і хотіли змінити це. Не йшлося лише про питання угоди з Європейським Союзом та європейської інтеграції, а й про реальні зміни в державі та відповідальність за них.

Вплив на суспільство/суспільний потенціал

Припущення, що участь у зустрічі молоді може мати довгостроковий вплив на суспільство в даній країні, вимагає детальнішого вивчення етапів, що супроводжують міжнародний досвід. Ключовим моментом є повернення молодої людини в її оточення з багажем нових вражень та досвіду від міжнародного проекту: вона чутлива до інших культур, різних поглядів, має ширший горизонт. Отримання такого досвіду не є, однак, однозначним із суспільним залученням в будь-якій формі після повернення до країни, навіть якщо воно в багатьох випадках переходить у волонтерську діяльність. І тут з'являється питання про те, як саме простежувати вплив участі в міжнародних зустрічах молоді на місцеву громаду чи середовище колишнього учасника.

Одним із найпростіших і найпоширеніших прикладів мікромасштабу є **висвітлення свого позитивного досвіду** в середовищі та протиставлення його стереотипам та упередженням, які часто виникають через відсутність такого роду досвіду. Передача власного досвіду має також важливе значення у порівнянні з інформацією від ЗМІ чи побоюваннями батьків, пов'язаними з участю дитини у міжнародному проекті. Це також сприяє розмаїттю думок щодо суспільно важливих тем.

Стійкі до актуальної політики

Кількість щорічних міжнародних зустрічей молоді, підтримуваних у рамках різних грантів, і надалі зростаюча зацікавленість ними, є незаперечним доказом того, що міжнародні відносини «знизу-вгору» на рівні молодих суспільств є незалежними від нинішніх відносин між країнами на політичному рівні. Контакти та взаємне співробітництво, чи в рамках прикордонної співпраці, чи в рамках муніципальних партнерств, або ж на основі спільних зацікавлень, не зменшується в умовах дипломатичних криз між окремими країнами, які трапляються час від часу. Довгострокове співробітництво, пошук взаємного простору для діалогу та прямих відносин між організаціями та окремими громадянами добре працюють на рівні громадянського суспільства.

Також варто поглянути на цей аспект з іншої перспективи та свідомо ставитися до міжнародної молодіжної роботи як до ефективного інструменту для посилення контактів між суспільствами в Європі та світі, особливо в той час, коли національна перспектива стає дедалі важливішою для окремих країн.

Як підтримати потенціал впливу на суспільство?

Потенціал, який несе з собою досвід учасника міжнародного молодіжного проекту є дуже важливим питанням у суспільному контексті. Використання цього потенціалу вимагає конкретних стратегій для підтримки та надання пропозицій для подальшої участі в проектах або взаємодії. Важливо також розглянути можливість ширшого використання досвіду таких «будівничих мостів» між суспільствами.

Один зі шляхів - більша відкритість роботи з молоддю та дітьми для міжнародного співробітництва. Ця відкритість має також стосуватися соціально незахищених груп в окремих країнах, які мають обмежений доступ до міжнародних пропозицій та свідомого включення їх до таких проектів.

Ключовим завданням також є робота над підвищенням обізнаності про важливість міжнародної молодіжної співпраці для розвитку громадянського суспільства.

У співпраці з Україною важливо постійно піднімати питання про потреби громадянського суспільства та окремих організацій. Зазвичай, потреба стосується конкретних прикладів хороших практик в проектах та передання досвіду партнерів з Польщі та Німеччини. Завдяки ним можна передавати конкретні інструменти та методи діяльності, які можна адаптувати в Україні. Така практика у довгостроковій перспективі має вплив на громадянське суспільство.

Патріотичне виховання та міжнародний молодіжний обмін?

Національно-патріотичне виховання є одним із пріоритетів реалізованої національної молодіжної політики України. З одного боку, ця тема викликає багато суперечок як в самій Україні, так і активно дискутується в Німеччині та Польщі, але, з іншого боку, це цікава відправна точка для дискусій щодо розуміння цього поняття в різних країнах та його впливу на міжнародні контакти.

Свідома підтримка у молодих людей таких цінностей як патріотизм через молодіжну політику має на меті звернення уваги та підвищення рівня обізнаності молоді щодо країни, у якій вони проживають. Зважаючи на те, що ситуація у випадку України є важкою і складною через війну, що триває на сході країни, варто поглянути на цю тему ще з однієї перспективи. Патріотизм і свідому активність для країни також можна інтерпретувати як вираження спільної ідентичності і не для кожного ці поняття мусять асоціюватися з націоналізмом.

Паралельно з урядовою діяльністю в Україні існує сильне громадянське суспільство, яке також залучається до розвитку своєї країни за власною ініціативою.

Вираженням цього патріотизму є, серед іншого, критичний підхід до процесів, що відбуваються в державі та урядових колах. У цьому контексті діяльність, спрямована на посилення патріотизму, може, у результаті, принести ефект, зворотний очікуваному державою.

Відмінний досвід та історія кожної країни спричиняють те, що під час проекту зустрічаються групи, які розуміють подібні поняття з врахуванням позиції історично-політичного досвіду даної країни, який відрізняється один від одного. Варто обговорити ці питання в польсько-німецько-українському контексті та включити в обговорення різні типи інтерпретації даного поняття та його значення для молодих людей. Спільна дискусія, зокрема, з питань, що викликають подібні протиріччя, може особливо сприяти зростанню взаєморозуміння.

12. Чого можемо навчитися один від одного? Чого можемо досягти разом? Підсумкова дискусія

Текст: Анна Лисяк

Учасники панельної дискусії:
Андрій Колобов, Національна молодіжна рада України, Київ
Штефані Шіфер, Європейська біржа, Берлін
Кшиштоф Становскі, Директор Центру міжнародного співробітництва, адміністрація міста Любліна

Модератор:
Томас Хецер, Польсько-німецька співпраця молоді

Під час підсумкової дискусії її учасники зробили спробу зібрати висновки з дотеперішньої польсько-німецько-української співпраці та переваги, які вона надає кожній з країн. Друге питання дискусії полягало у формулюванні цілей, які можуть бути досягнуті у рамках тристороннього співробітництва. Результати обговорень, що стосуються першої частини дискусії, підтвердили багато потреб з українського боку, які вже були сформульовані під час розмов у групах та першої панельної дискусії. Це підтверджує їхню високу важливість та нагальну необхідність внесення змін. Результати переговорів - це не лише короткий підсумок виступів панелістів, але й голоси громадськості, зокрема, заяви про потреби в Україні - вони в основному надходять саме від українських учасниць та учасників. Наступний текст є підсумком найважливіших з них.

Чого можемо навчитися один від одного?

Активізація молоді в місцевій громаді та підвищення зацікавленості до волонтерської роботи

Цей аспект можна застосувати і до молодих людей з Польщі та Німеччини, але в Україні особливо невеликий відсоток молодих людей бере участь у житті місцевої громади. Не так багато молодіжних організацій діє в цій країні. Ось чому важливо викликати інтерес та ентузіазм молоді до громадянської співучасті. Молоді люди повинні ознайомитись зі способами проведення вільного часу не лише для власної користі, а й для блага місцевої громади.

Важливо також залучати місцевих політиків до цих процесів, щоб забезпечити підтримку та спільну відповідальність за оточення. Ця тема також обговорювалася в контексті передачі досвіду міжнародних зустрічей молоді (а також під час першої панельної дискусії)

Участь молоді у процесі прийняття рішень щодо суспільних питань

Важливо залучати молодих людей до процесів прийняття рішень стосовно істотних для молоді питань, які озвучуються Українською радою з питань молоді представникам політики. Ця компетентність може бути засвоєна, наприклад, шляхом спільного прийняття рішень молодими людьми щодо змісту та ходу міжнародних зустрічей молоді.

Позашкільний молодіжний обмін

Окрім партнерства між школами та університетами, слід розвивати молодіжні обміни, що ґрунтуються на зацікавленнях молоді та способах проведення вільного часу.

Співпраця на принципах партнерства

Слухати один одного, проводити розмови та навчатися один від одного - це оптимальний спосіб обміну європейськими цінностями, зміцнення взаєморозуміння та спільного діалогу. Цей процес повинен відбуватися з усвідомленням того, що всі сторони навчаються одне від одного та отримують користь.

Рефлексія та орієнтація на процес

Постійна рефлексія про хід проекту, яка є невід'ємною частиною неформальної освіти, є тим аспектом, який становить додаткову цінність отриману від зустрічей українською стороною. Також орієнтація на процес - взаємний обмін і спільне вивчення теми проекту набагато важливіші, ніж "кінцевий продукт" проекту. Це, зазвичай, новий досвід для української сторони.

Залучення молоді з маленьких міст та сіл до проектів міжнародного молодіжного обміну

Черговий раз було наголошено на необхідності включення молодих людей, які мають невеликий доступ до пропозицій міжнародних молодіжних обмінів. Цього разу це актуально в контексті об'єднаних громад в Україні, які, зважаючи на реформу децентралізації в Україні, набувають все більшого значення. Тут варто використовувати приклади з періоду проведення реформи децентралізації в Польщі, коли створювались подібні пропозиції і були адресовані саме до молоді з подібних регіонів. Молодіжний обмін повинен також бути доступним для молоді без знання іноземних мов та без попереднього досвіду у міжнародних проектах.

Історія в тристоронньому контексті

Обговорення історичних тем у тристоронньому контексті дає змогу молодим людям подивитися на історію Європи з різних перспектив. Оптимальний напрямок полягає у дослідженні тих самих тем через історію родини у випадку біографічної роботи або, наприклад, зустрічі скаутських організацій, які відігравали різну роль в історії кожної країни.

Включення міжнародної молодіжної роботи до державної політики

У цьому випадку Німеччина є прикладом як для України, так і для Польщі. Робота з молоддю може бути частиною продуманої політики та перебувати в компетенції державних установ. Така діяльність забезпечує довгострокову та ефективну підтримку в цій галузі. Учасники з України також висловили сподівання, що міжнародне молодіжне співробітництво буде більшою мірою підтримуватися українською державою та організатори проектів не будуть сподіватися виключно на іноземних донорів.

Громадянське залучення української молоді

Хоча активність на місцевому рівні серед громади не дуже популярна серед української молоді, однак обидві революції в Україні, зокрема Революція Гідності, показали, що саме молодь була рушійною силою цих подій і виявила незвичайну відданість європейській інтеграції України. Це заслуговує на увагу та оцінку з боку Польщі та Німеччини. Незважаючи на багато невдач, молоді представники громадянського суспільства і надалі активно діють на благо своєї країни, незважаючи на важку життєву ситуацію більшості молодих українців та факт, що війна на сході країни все ще триває.

Важливість громадянського суспільства

Громадянське суспільство та третій сектор відіграють важливу роль не лише у переломні часи. Приклад Польщі показує, що надзвичайно важливою є робота над зміцненням та підтримкою громадянського суспільства, оскільки його завжди можна залучити до важливих для громадськості питань, навіть коли державна політична підтримка надається іншим пріоритетам.

Створення установ

З точки зору створення та професіоналізації установ Німеччина може запропонувати Україні найкращі практики. Також у справі підсилення компетентностей представниць та представників громадянського суспільства щодо представлення власних інтересів перед державою, зміцнення сили переконувати та здійснювати громадський контроль над державними установами.

Усвідомлення того, що Україна все ще перебуває в надзвичайному стані

У цьому контексті важливою є належна підтримка Польщі та Німеччини, щоб допомогти Україні довести Революцію Гідності до кінця. Україна – це єдина країна в Європі, у якій відбувається війна.

Чого можемо досягти разом?

Тристороннє співробітництво як частина партнерств міст

Для того, щоб ефективніше використовувати потенціал польсько-німецько-українського співробітництва, варто в майбутньому планувати тристоронні проекти в рамках партнерств міст. Вони не повинні базуватися як до цього часу тільки на білатеральних партнерських контактах, а й включати третю країну, таким чином повинна розвиватися тристороння робота з молоддю.

Польсько-німецька підтримка України

Оптимальною підтримкою для України були б грантові програми, які базувалися б на досвіді Польщі та Німеччини, та які б були пропозицією партнерської співпраці для української сторони. Об'єднаний потенціал обох країн, а також обґрунтоване використання фінансових ресурсів, може стати джерелом підтримки, яка відповідає потребам України.

13. Інтерв'ю зі Штефаном Ербом для передачі „Світогляд" радіо TOK FM

Агнєшка Ліхнерович

Щиро вітаю вас з Берліна - сьогодні саме звідси транслюємо більшу частину інформації «Світогляду». Я перебуваю в Червоній ратуші, де розташована влада Берліна і де сьогодні проходить польсько-німецько-український форум з питань становища молоді в Україні. Організатором цього заходу є Польсько-німецька співпраця молоді. Ця організація існує вже більше чверті століття. Вона була створена на зразок французько-німецької моделі Тадеушом Мазовецьким та Гельмутом Колем. Упродовж цього часу, тих 25 років, а якщо точніше - 26 років, у проектах, які підтримувала ця організація, взяло участь понад 2,5 мільйона молодих осіб. Який сенс, яка потреба, які результати таких зустрічей, про які, можливо багато слухачів не чули - про все це я вела розмову зі Штефаном Ербом, виконавчим директором Польсько-німецької співпраці молоді.

Яка ідея сьогоднішньої зустрічі у тристоронньому форматі: німці,поляки та українці?
— Питання співпраці з Україною важливе для нашої організації протягом багатьох років. Останніми роками ми ще більше зацікавились нею. У 2012 році відбувся Чемпіонат Європи з футболу в Польщі та Україні. Це був для нас момент, коли ми вирішили вийти з пропозицією, пов'язаною з футболом, зокрема вуличним футболом, і це було дійсно великим успіхом, зацікавлення було дуже велике. Для нашої організації також було дуже важливим залучити до співпраці третю країну, третього партнера. І, звичайно, спочатку це була Франція, велика сусідня країна на Заході. А для Польщі особливе значення завжди мав великий сусід на Сході, Україна. І саме в цей момент в Україні почався Майдан, і тоді ця потреба в співпраці отримала ще один вимір.

Тоді я, можливо, відразу перейду до головного. Чому це важливо?
— Я думаю, що достатньо запитати молодих людей, які беруть участь у цих заходах. Це завжди розширює горизонти, і мову, і культуру, і віру. Важливим є усвідомлення, що під час безпосередньої зустрічі ці відмінності не є вирішальними, не заважають спілкуванню та дружбі.

На нашу думку, цей досвід змінює ставлення в цілому до інших людей, особливо до людей з інших країн.

Чи можете навести деякі приклади? Звичайно, приємно, що молоді люди зустрічаються, поїдуть до іншої країни, побачать щось нове, але чи це має ще якийсь глибший сенс, скажімо, політичний?

— Це різні площини. Ми маємо площину розвитку даної особи і ми знаємо, що можна багато чого навчитися на цих зустрічах. Це не лише знання, а й корисні навички. Уміння дати собі раду під час перебування в іншій країні тощо. Якщо ми дивимося на політичну складову, то хочу звернути вашу увагу на те, що, крім того, що у нас є молодіжні зустрічі, ми також налагоджуємо співпрацю організацій, відповідальних за проведення окремих проектів, зазвичай це школи та молодіжні організації. І у нас, наприклад, у нашому польсько-німецькому співробітництві на сьогоднішній день є більше 1000 партнерств шкіл. Таке співробітництво також приводить до того, що наші суспільства: польське та німецьке, пов'язані з собою, і не тільки завдяки політикам чи через програми Європейського Союзу, але конкретніше, через те, що, наприклад, співпрацюють скаути, добровільні пожежні товариства, також різні школи налагоджують контакти. Якщо ми хочемо досягти якоїсь політичної мети, тоді те, що визначено у всіх цих угодах, наприклад, про добросусідство, це не лише якісь політичні гасла, але й щось конкретне, що стосується, перш за все, культури та освіти.

А який би ви навели приклад тим, хто може мало про це чув, хто не знає цих програм, приклади цих проектів, які ви особливо хотіли б похвалити. Чого вони стосувалися?

— Особливо цінними є ті проекти, які фактично ведуть людей до зміни їхньої перспективи. І часто буває так, що предмет може бути важким або абстрактним. Це може бути, наприклад, спільна історія, звичайно, у польсько-німецьких відносинах, але зараз з'являється третя перспектива, а саме - українська. Історія завжди буде важливою. Під час реалізації поектів зазвичай це не виглядає так, що ці молоді люди сідають разом і читають історичні книги. Їм доводиться знайти якийсь підхід один до одного, і часто це виявляється художнім підходом, наприклад, вони ставлять спільно спектакль. Учасники загалом цікавляться тим, що відбувається в інших європейських країнах, і тоді вони бачать зв'язок між тим, що відбувається в політиці та тим, що стосується безпосередньо їхнього життя. Такі зустрічі дуже успішні.

Скільки років ви займаєтеся польсько-німецьким діалогом?

— О, я не знаю, довго. Скажімо, близько 30 років.

Це дуже тонкі речі. Їхні ефекти дуже важко зауважити, тому що їх не видно відразу. Як ви можете переконати мене в тому, що все це має сенс, тобто, чи помічаєте ви ефекти серед поляків та німців? Я питаю про це тому, що постійно у мене виникає таке відчуття, що коли буде побудована дорога, то люди це без усякого сумніву побачать і оцінять, а коли молоді люди разом проводять мистецький конкурс чи ставлять спільну театральну виставу, то іноді здається, що це ні до чого не приводить.

— Я б тоді поставив інше питання: навіщо вам потрібен такий матеріальний ефект? Це завжди інвестиція. Звичайно, можна зазначити, що якби ви дивились 20 років тому на те, хто з молоді в університетах говорив польською, то зараз рівень чи кількість молодих людей, що говорять польською мовою вищий і це тому, що ці молоді люди, які можливо спочатку хотіли стати волонтерами у Франції, потрапили до Польщі. Потім вони зацікавилися цією країною, вони вивчали культурознавство в Університеті Віадріна у Франкфурті-на-Одері тощо. І це люди, яких можна назвати експертами з польського питання, а можливо, колись вони отримають компетенції також з українського питання. І це необхідно, якщо ми хочемо зрозуміти один одного, нам потрібні люди, які будуть володіти відповідними знаннями, й хотові бутуть їх поширювати. Зрозуміло, що на цих зустрічах немає матеріальних ефектів, іноді створюється

щось конкретне, наприклад, коли молодь разом піклується про військові поховання, іноді вони спільно будують щось, тому не можемо говорити про те, що зустріч завершується завжди без продукту. Але ми не маємо на увазі продукт, а лише те, щоб об'єднувати суспільства. І це завжди важко виміряти. Це можна міряти тоді, коли цього не стане, коли нам просто не вистачатиме взаєморозуміння. Тоді ми будемо розуміти, що ця співпраця має реальний сенс.

Від чого ви отримуєте задоволення?
— Я? Я сам був учасником таких зустрічей, і я знаю, як це вплинуло на моє життя. Я знаю, що це змінює щось в житті цих людей і не потрібно для цього багато часу. Ми також знаємо це з досліджень, що люди ще 10 чи 20 років після завершення проекту згадують: «Я був там і зустрівся «з Касею» або «з Сабіною».

Де ви так добре вивчили польську мову?
— Я почав вивчати її, будучи ще студентом, так що це було давно і я не зможу точно сказати на даний час, який відсоток моєї мотивації має яку причину. Тобто у мене точно вже були приватні контакти в Польщі, і я вважав, що це було б класно вивчати таку мову, яку мало хто знає. Я зацікавився цією країною, літературою, історією в першу чергу, і було відомо, що, коли я дійсно хочу пізнати цю країну, то мені необхідно буде навчитися цієї мови.

Що змінює присутність української молоді в цьому польсько-німецькому колі?
— Вона дуже змінює ситуацію, особливо для українських учасників, тому що це для них нагода, щоб зустрітися з однолітками з інших країн. У їхній країні немає багатьох проектів, які б надавли таку можливість. І для поляків і німців це також важливо, оскільки тут додаємо ще одну європейську перспективу, але з країни, яка ще не є членом Європейського Союзу. Коли ми говоримо в Німеччині про Європу, ми часто забуваємо про ті країни, які також є культурною частиною цього континенту. Політична мета, звичайно, полягає в тому, щоб об'єднатися з цими країнами, побудувати структури та зв'язки для контакту з цими суспільствами.

Ви кажете, що цей польсько-німецький досвід може бути моделлю для наслідування, наприклад, для польсько-української співпраці.
— Дуже часто в Європі запитують нас про досвід польсько-німецької співпраці. Вона у багатьох викликає зацікавлення. Хоча не знаю, чи може вона бути вони зразковою моделлю. Мабуть модель це не дуже добре визначення. Однак, безумовно, вона може бути свого роду орієнтиром.

Запис розмови

TOK FM Pierwsze Radio Informacyjne

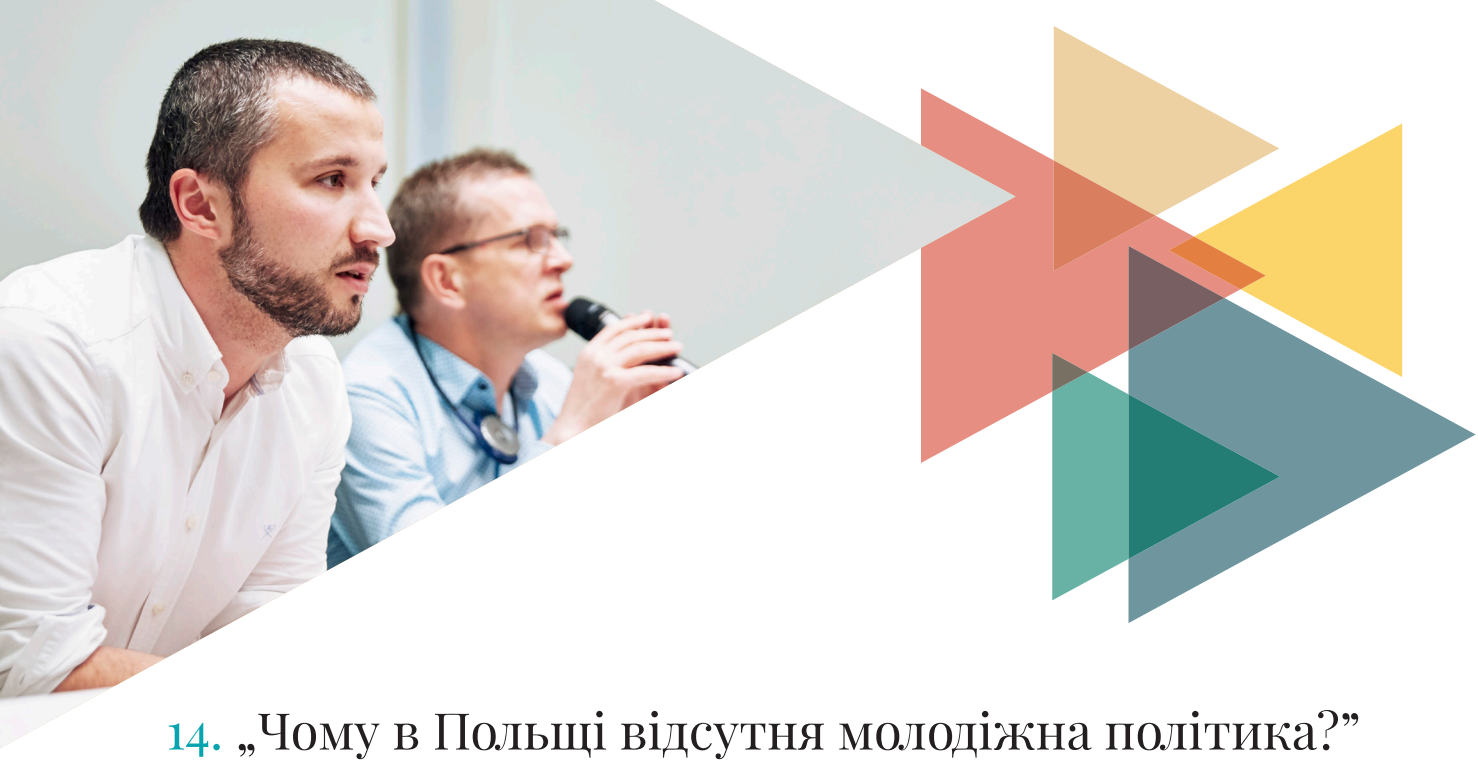

14. „Чому в Польщі відсутня молодіжна політика?” – інтерв’ю з доктором Максиміліаном Фрасом для передачі „Світогляд” радіо TOK FM

Агнєшка Ліхнерович

Зараз я хотіла б запросити вас на розмову з доктором Максиміліаном Фрасом. Ми багато дискутуємо в Польщі про освіту, але я запитала його про молодіжну політику. Доктор Фрас є експертом Лондонської школи економіки. Я зустріла його в Берліні під час зустрічі Польсько-німецької співпраці молоді, на яку також запросили молодь з України. Мені здається, що варто більше знати і слухати про молодіжну політику, тому що в Польщі ми мало знаємо і слабо її використовуємо.

Що це таке - молодіжна політика?

— Це хороше питання, на яке намагаються відповісти європейські інституції та дослідники, які займаються цією темою вже близько 30 років. Це сфера державної політики, яка зосереджена на підтримці молоді, тобто, дуже спрощуючи, можна сказати, що це сфера освіти. На мій погляд та погляд інших людей, які професійно цим займаються, таке твердження надто спрощене, оскільки в житті молодої людини існує не тільки школа, але присутня також сім’я, є, зрештою, вільний час. Молодіжна політика спрямована на інтеграцію цих сфер, але не на те, щоб всі вони об’єдналися між собою, а на те, щоб державна політика чи політика центрального уряду або політика органів місцевого самоврядування відповідала на ряд питань, пов’язаних як з тим часом, який молодь проводить у школі, так і тим, коли молоді люди перебувають поза нею.

Щоб це трохи конкретизувати - яка країна має зразкову молодіжну політику на сьогоднішній день і в чому полягає її успіх?

— Важко мені назвати одну країну. Загалом країни Західної та Північної Європа розглядаються як зразкові, тому що там комплексно підходять до проблем молоді. Тобто вони бачать молоду людину як особу, яка входить у зрілий вік і вступаючи у це доросле життя бореться з різними проблемами, а також має різні ідеї. У неї свої ідеї щодо навчання, у неї є свої ідеї щодо прповедення вільного часу, і в цьому їй теж може знадобитися допомога, або, як ще кажуть, треба допомогти їй звільнити свою енергію. Тобто молода людина ходить до школи, і це дуже добре, більшість країн Європи дає їй таку можливість, навіть усі, хоч треба сказати з деякими

винятками. Я займаюся національними меншинами, і тут бувають деякі ганебні виключення, коли молоді люди через їхнє походження чи мову, іноді релігію, мають ускладнений доступ до освіти – таке трапляється, але не про це ми зараз говорили. Що стосується молодіжної політики, то йдеться про те, щоб цій молодій особі дали можливість реалізувати свій потенціал. Вона ходить до школи, вона задоволена школою. Але крім скрайніх випадків, скажімо, як в Японії або Південній Кореї, де молода людина проводить у школі майже цілу добу, їй залишається 15-16 годин з того дня, коли вона робить щось інше. І багато молодих людей мають багато ідей щодо того як заповнити свій вільний час, зокрема мають чимало роботи у своїй місцевій спільноті, у своїй сім'ї, серед своїх однолітків, і не потрібно їм у нічому допомагати. Отже, тут мова йде не про те, щоб молодіжна політика була інвазивною і примушувала щось робити, а лише щоб визнати досить очевидний факт, що у житті молодих людей є щось більше, ніж лише формальна освіта.

Я б хотіла ще дещо конкретизувати. Що, наприклад, може зробити розумна влада?
— Прикладів є кілька, один з них - волонтерство. У Польщі існує традиція волонтерства, хоча це не завжди була свідома молодіжна політика. З іншого боку існують різні форми волонтерства: на місцевому рівні, у неурядових організаціях, у релігійних та світських організаціях тощо. Тобто, ідеться про те, щоб молодь могла брати активну участь у тому, що відбувається в місцевій громаді. І той факт, що така можливість є в Польщі і завжди була, є очевидним, але це може і повинно бути підтримане у правовій сфері: щоб молоді люди за те, що беруть участь у волонтерській діяльності, отримували певні умовні пункти, щоб, наприклад, їхнє волонтерство можна було інтегрувати з їхнім досвідом навчання, тобто щоб вони згодом могли показати директору школи диплом або сертифікат про це.

І так вже відбувається в інших країнах?
— Так, і саме про це йдеться, що потрібно інтегрувати, щоб молода людина, яка у свій вільний час допомагає в якомусь місцевому центрі соціальної допомоги, працює там, могла б поєднати цей досвід із тим, що робить у школі, іншими словами, вона вчиться там працювати в команді, вивчає мови, навчається в певному розумінні вести діалог між поколіннями. І щоб система, оскільки ми говоримо тут про певну систему, щоб ця система визнала цей досвід, щоб ця молода людина могла потім взяти свій диплом або сертифікат, який зараз робиться в електронному вигляді, тобто якусь сторінку, на якій вона описує цей свій досвід, щоб вона могла б якимось чином поділитись ним, щоб школа пізнала її таким чином. І щоб це також працювало в іншу сторону, тобто те, що робить школа, допомагало молодій людині у громадському житті.

У якій країні це зроблено належним чином?
— Німеччина з цим добре справляється, країни Бенілюксу добре справляються, і у Великобританії це добре працює. Вони визнають, що молодій людині потрібно допомагати у всіх сферах життя, і що це повинно бути пов'язане одне з одним. Молода людина після закінчення школи має можливість брати участь у волонтерській діяльності, має можливість створити свою власну організацію, тобто молода людина може реалізувати свої ідеї у третьому секторі. І, звичайно, у Польщі це також можливо - працював, працює і далі працюватиме третій сектор та громадянське суспільство. Але якою мірою держава створює можливості та заохочує до участі в ньому молодь?

У Польщі, скоріш за все, не заохочує?
— Заохочує, але не надто активно, немає узгодженої політики, яка б зосереджувалась на молодих людях. Якщо молода людина хоче бути волонтером, то має на це право, але не існує окремої політики волонтерства для молоді. Якщо хоче брати участь в громадянському суспільстві - також має на це право, тобто не ідеться про те, щоб створювати щось зовсім

нове. Слід не забувати, що з точки зору зайнятості, ключовим віком для молодої людини є перші роки після закінчення навчання у школі. До речі, політики дуже люблять говорити сьогодні про проблеми зайнятості. Тут не йдеться лише про те, щоб існувала якась політика щодо боротьби з безробіттям, коли молодих осіб, які завершують школу «виловлюють» і шукають їм робочі місця, а просто важливе само визнання і розуміння того факту, що ці перші п'ять років, наприклад, є ключовими. Якщо проаналізувати статистичні дані та ймовірність того, що молода людина поповнить лави безробітних, то чим більше часу вона буде серед безробітних у перші роки після завершення школи, тим важче буде пізніше в житті знайти їй роботу.

Але що спільного з цим має волонтерство? З цим аспектом зайнятості?

— Наприклад, щоб об'єднати різні види діяльності в один пакет або одну пропозицію для молоді. Таким чином, волонтерство може бути не лише шансом на допомогу суспільству, місцевій спільноті, конкретній установі чи групі людей, тобто молодий волонтер не лише допомагатиме дітям з меншими можливостями, дітям, які потребують допомоги в якомусь місцевому центрі соціальної допомоги, але через це він буде краще розвивати свої уміння та навички, тобто краще спілкуватиметься, здобуде професійний досвід, це може бути формою стажування, тобто волонтерство буде у тому випадку прелюдією до професійної кар'єри.

Чи існують такі правові рішення в інших країнах?

— Так, власне йдеться про те, щоб це інтегрувати. І якщо такий волонтер проведе три місяці, наприклад, у будинку соціальної допомоги і ствердить, що соціальна робота є для нього чимось, що він хоче робити у своєму житті, то що він може робити далі? Він може, наприклад, завдяки цьому тримісячному стажуванню подати документи, наприклад, на спеціалізоване навчання у вузі, яке потім дозволить йому стати професійним соціальним працівником.

А що ще крім волонтерства?

— Позашкільна освіта. У Польщі існує проблема із визначенням цього терміну, лише два роки тому в польському трудовому кодексі з'явилося таке формулювання як «молодіжний працівник». І це все ще погано описано і не структуровано як у Західній Європі, але справа полягає в тому, щоб допомагати молодим людям організовувати свій вільний час або дати їм можливість для самоорганізації цього вільного часу. Якщо вони хочуть провести його у групі продовженого дня або будинку культури то добре, але, можливо, вони хотіли б зробити щось для інших, тобто це також є формою волонтерства, але більше такого проектного. Так, наприклад, вони дійдуть до висновку, що особи їхнього віку не мають що робити після школи. Вони можуть організувати щось самі, можуть організувати діяльність якогось клубу, або організувати поїздку за кордон, адже ж на це існують кошти і європейські, і міжнародні та навіть національні, тобто ідеться про те, щоб дати можливість молодим людям виїжджати за кордон і зустрічатися з їхніми однолітками з інших країн. Це не лише форма проведення вільного часу, але й можливість розвивати власні інтереси, бо молодь може удосконалювати іноземні мови, може боротися з упередженнями, учитися працювати в групах, ставати самостійним та незалежним від родини та від своєї місцевої громади.

Звідки повинен надійти імпульс, щоб це функціонувало? Хто має сказати: давайте напишемо закон, створимо його. Ти сьогодні використав такий вислів «нормативний оптимізм». Чи в цьому дусі слід діяти? Чи все залежить від групи задіяних осіб? Чому в Польщі це не працює як слід?

— Тут можна відповісти двома способами. Можна відповісти так, як це повинно бути. Наприклад, можна орієнтуватися на рекомендації Ради Європи, у яких говориться про те, що якщо уряд має намір розвивати молодіжну політику, то повинен робити це на основі широкої співучасті. Це рекомендація, яка відноситься до будь-якої державної політики, тобто, якщо

уряд прийме рішення про те, щоб формувати державну політику, молодіжну політику, то вона повинна залучити якомога ширшу групу людей і організацій, яких називають зараз модним, але водночас і проблемним словосполученням «зацікавлена сторона». Ідея полягає в тому, щоб проконсультувати та залучити до цього процесу молодь, молодіжні, світські, релігійні, великі, малі, місцеві, національні організації, щоб вони спільно творили цю молодіжну політику, бо незважаючи на те, що йдеться про певний формат чи сферу, вона може бути схожа на вже існуючу в інших країнах, а також може мати свою специфіку. Наприклад, через те що в Польщі церковно-релігійні організації є дуже важливими, то, можливо, доведеться призначити їм якусь роль в цьому процесі і вони будуть в цих консультаціях мати важливий голос, тому що об'єднують велику групу молодих людей. Також скаутські організації, які є численними і мають довголітні традиції в Польщі. Тому, коли мова йде про формування такої політики, то, безумовно, необхідно включити до неї найширше коло, і це також завдання для урядів. Ми спираємося на міжнародний досвід. Існують рекомендації Ради Європи з даних питань, які стосуються молодіжної політики в більшості країн-членів Європейського Союзу, тому ми можемо подивитися на те, що відбувається в сусідніх країнах або країнах, які мають подібні проблеми. Можна також до справи підійти вивчаючи окремі аспекти. Наприклад, можемо сказати, що молоді люди в Польщі не мають особливих проблем з мовою, тому що більшість людей в Польщі добре володіють польською, тому ми не будемо копіювати мовну політику Німеччини, тому що нам це непотрібно, але ...

... чому Німеччина має мовну політику?
— Ну тому що має, скажімо, великий відсоток молодих людей, які приїжджають до Німеччини і не знають так добре мови, а своє дитинство провели в інших місцях. Тому, наприклад, мовна політика для нас, для поляків, не буде такою цікавою, але вже, наприклад, система, яка поєднує в собі загальну освіту з професійною освітою, а також те, щоб молодь вже в школі під час базової освіти могла шукати та визначати потенційні робочі місця, щоб мала шанс випробувати себе в певній професії, ще не серйозно і не на тривалий час, лише щоб перевірити себе на якійсь професійній практиці, щоб спробувати ...

.. у неповній середній школі?
— Так, так, це навіть можливо.

У неповній середній школі навчаються діти віком 12 чи 14 років. Невже13-річний учень може перевірити, чи буде він лікарем чи ...
— Це не є професійна освіта. Скоріш за все лікарем ні, тому що це вища освіта. Це не є форма стажування чи звикання до професії, але це, наприклад, може бути відвідування місця роботи. Отже, молодь може відвідати кілька робочих місць і познайомитися з тим, як виглядає робота представників цієї професії, а потім це допоможе їм, наприклад, обрати професійно-технічний заклад, до якого підуть вчитися після завершення школи.

Це зауваження про церковні організації в цілому спонукає мене до такого питання, наскільки тісно ця молодіжна політика інтегрована з ідеологією, з історичною політикою, тому що я уявляю, що, наприклад, нинішній польський уряд міг би захотіти скоординувати свою історичну і патріотичну політику. Чи це хороша ідея, чи так це вирішується, чи все-таки існує певна небезпека в цьому?
— Небезпека полягає в усіх формах ідеологізації державної політики, тому тут молодіжна політика нічим не відрізняється. Якщо уряд, будь-який уряд спробує політизувати чи ідеологізувати молодіжну політику, то це не буде добре, у якому б напрямку воно не пішло. Натомість Україна має розгорнуту програму патріотичного виховання для молоді і нинішній український уряд вважає це дуже важливою складовою громадянської освіти та якоюсь мірою справляється з цим. Але це лише частина молодіжної політики.

Там також треба враховувати контекст молодого віку цієї держави, війни та мовних поділів ...

— ... Так. Отже, якийсь формат патріотичної освіти може бути потрібний, тоді як ідеологізація державної політики як така є поганою.

Чому поганою?

— Наприклад тому, що виключає великі групи. Якщо молодіжна політика в Польщі буде пов'язана лише з одним політичним варіантом, то значною мірою вона буде виключати інші політичні варіанти. Але це не тільки молодіжна політика, і не лише в Польщі. Якщо подивитися на рекомендації Ради Європи, то йдеться власне про те, щоб молоді люди, які представляють різні ідеологічні рухи, або ще не знають, який варіант ідеологічної течії в житті вони представлятимуть, могли висловити свої потреби і змогли себе реалізувати. І щоб мали можливість реалізуватися в різних організаціях, незалежно від того, чи будуть вони світського, чи релігійного характеру, чи будуть вони правими чи лівим або чи будуть вони - як зараз це у нас модно говорити - гендерні, або взагалі не будуть займатися цими справами. Йдеться більше про те, щоб дати їм можливість реалізувати свій потенціал через громадянське суспільство, через волонтерську діяльність, через тренінги у неурядових організаціях, у рамках неформальної освіти, а також через те, що вони роблять за межами школи. І справа полягає в тому, щоб якнайбільше відповідальності дати молодим людям, тобто так, щоб вони навчалися жити в суспільстві, але жити відповідально, тобто, щоб самі брали на себе відповідальність за те, що вони роблять, а також щоб самі могли формувати себе і те, що це відбувається навколо них. Серед форматів, про які ми сьогодні говорили, також були громадські бюджети. Є і молодіжні бюджети, наприклад, Великобританія - особливо до кризи – була на передових позиціях, тобто молоді люди мали можливість не тільки спільно приймати рішення, а безпосередньо вирішувати те, на що будуть витрачені кошти молодіжного бюджету їхньої громади чи міста.

На що, наприклад, витрачали кошти?

— На різноманітні речі. На тренінги, на подорожі, на ремонти, на ігрові майданчики. Форми цих витрат не були революційними. Якщо порівнювати це з тим, що могли б бажати молоді люди в Польщі, то революції не було. Це більше стосувалося того, щоб молоді люди не тільки могли вирішувати, а й також навчатися відповідальності. І вони вчилися: якщо ми витрачаємо гроші на ігровий майданчик, і ми на цьому майданчику проведемо два роки, ми виявимо, що це не була хороша ідея, можливо, краще було б інвестувати в автобус, який відвезе нас до міста, тому що там є більший ігровий майданчик і у нашій громаді немає потреби додатково інвестувати в бетон. Тобто все відбувалося методом проб та помилок, ці рішення не завжди були досконалими, але вони, безумовно, давали молодим людям можливість навчитися та отримати досвід, іноді досить навіть гіркий, але це результат того, що вони отримали можливість самостійно вирішувати.

Де саме є ключ до такої успішної молодіжної політики? У грошах, у політичній волі, у експертному аналізі, чи, можливо, у ґрунтовних знаннях з цього питання? Що має вирішальне значення і що, наприклад, у випадку Польщі може бути перешкодою або є перешкодою?

— Мені здається, що гроші самі по собі не є перешкодою для розвитку молодіжної політики, тому що багато країн, наприклад, Великобританія, визнана в Європі з її молодіжною політикою, яка є зрілою, багатовекторною і дуже потрібною для молодих людей. Вона поєднує у собі і волонтерську діяльність, освіту та громадянське суспільство а також професійну освіту та має певний міжнародний вимір, оскільки заохочує до обмінів з Францією, Німеччиною та Ірландією. Незважаючи на те, що бюджети для молодіжних програм були скорочені в деяких частинах Великобританії на 90%, деякі структурні та юридичні рішення дозволяють їм підтримувати цю політику, тобто частину завдань центрального уряду беруть на себе громади

та неурядові організації. Вони вже відходять від моделі загальної молодіжної політики, тобто, наприклад, не всі програми є доступні для всіх, але на місцевому рівні намагаються вирішити, які групи існують і чого вони потребують найбільше. Наприклад, люди, які є безробітними, молоді люди, які мають проблеми з мовною та культурною адаптацією або молоді люди, які проводять багато часу вдома і не хочуть з нього виходити.... Тому відбувається коригування цієї політики до можливостей та вибираються ті групи, для яких підтримка є найнеобхіднішою.

Якщо не гроші, то що?
— Насамперед, це культура, можна сказати, політична або, інакше кажучи, культура державних політик, тобто, якщо 30 років тому британська держава визнала, що необхідно проводити молодіжну політику та розвинула ці всі інструменти...

...тобто 30 років вже розвивають?
— Так, так. Якщо взяти до уваги, що в певних вимірах це і 100 років, оскільки волонтерська робота та позашкільні заняття для молоді існують вже понад 100 років у Великобританії, але за останні 30 років у Великобританії теж не все так просто відбувалося. Наприклад, була серія скандалів, які стосувалися того, що одна служба недогледіла те, що відбувається щось не так з дитиною, коли іншій службі здавалося, що все добре. Тому вони також прийшли до такої інтеграції на основі власних помилок. І якщо вони кажуть, що такий інтегрований підхід до молоді потрібний, то навіть зараз, коли є менше грошей, ці інструменти все ж таки функціонують, але просто немає достатньо коштів на волонтерство, для стількох організації, не вистачає грошей на таку кількість проектів, але вони функціонують у всіх цих вимірах, але просто з меншим бюджетом.

Я хотіла б ще запитати про молодіжний обмін. Ми розмовляємо у місці, де зустрічаються люди з Польщі, України та Німеччини. Теоретично ми знаємо, що це важливо, люди знайомляться один з одним, знайомляться з іншими культурами, стають відкритішими, а також навчаються бути самостійними, отримують знання та мовні компетентності. Наскільки це проект для дітей чи молоді, які вже мають так званий культурний капітал, походять з родин, у яких вже була освіта та відкритість до світу, не обов'язково завжди гроші. Чи це має якесь компенсаційне значення чи взагалі про це не йдеться?
— Я б сказав, що проект має компенсаційний потенціал. Компенсаційне значення обмежене, тому що, якщо подивитися на програму Erasmus, яка також вже нараховує близько 30 років і подивитися на дані про участь в програмі, то видно, що, коли мова йде про найактивніших учасників цієї програми - якщо я можу використати ваш термін - це "еліта", хоча слово «еліта» має багато значень. Це переважно молоді люди, які вже вступили до університету. Це вже про щось свідчить. Якщо вони вчаться в університеті, то оплачують собі навчання, інколи важко працюють, у всякому випадку, якщо вони вже навчаються, то не підвладні багатьом механізмам маргіналізації. Тому що, дивлячись на статистику, більшість молодих людей, які закінчили навчання у вузі, так чи інакше реалізують себе на ринку праці. Таким чином, у певному сенсі це дійсно елітна програма, але принаймні зміни, які останнім часом відбуваються в програмі, роблять її більш інклюзивною. І чиновники та інститути, які реалізують цю програму, як, наприклад, польське національне агентство Erasmus + дуже зацікавлені в тому, щоб у програмі взяло участь якомога більше молодих людей. Тут, на жаль, а може й, на щастя, дуже багато залежить від національної влади, бо незважаючи на те, що програма є загальноєвропейською й вона надає ряд можливостей, до неї слід підключитися на місцевому рівні, тобто, наприклад, для того, щоб молода людина, молодий поляк зміг поїхати на волонтерську програму, його тут на місці повинна вибрати і підготувати неурядова організація. Європа не зробить цього сама. Європа може профінансувати проект, але перший крок повинен бути зроблений на місцевому рівні.

Як на цьому фоні виглядає Польща?
— Що стосується молодіжної політики в цілому, то молодіжної політики як такої не існує. Існують різні елементи цієї політики, тому що ми маємо освітню політику, соціальну політику, політику підтримки волонтерської роботи, у нас є законодавство про волонтерство, але це не було включено в рамки окремою політики «як ми допомагаємо молоді». Оскільки освіта це не тільки молодь, слід пам'ятати, що також навчаються люди старшого віку. Відомо, що початкова школа є лише для молоді, вона не може бути організована інакше, але середня школа чи вищі навчальні заклади призначені також для дорослих, тому ми не зосереджуємося на цьому. Крім того, існує незначна інтеграція між різними секторами. Тобто молода людина закінчує у нас школу, але після закінчення вузу виїжджає з Польщі, тобто закінчує вищий навчальний заклад, який профінансував її платник податків, однак вона приходить до висновку, що краще реалізує себе за кордоном, оскільки відсутнє професійне кар'єрне консультування, відсутня система стажування, відсутній зв'язок освіти з ринком праці..

У кого ці проблеми добре вирішені?
— Якщо йдеться, зокрема, про зв'язки освіти з ринком праці, то в Німеччині. Це, без сумніву, Німеччина, але також Скандинавія.

Запис розмови

TOK FM Pierwsze Radio Informacyjne

Матеріали медіа-партнерів Форуму:

Polityka.pl

Eastbook

Коротка відео документація Форуму

15. Список організацій, що взяли участь у форумі

Організація	Місто
Aktion West-Ost	Франкфурт
Auswärtiges Amt	Берлін
Bildungsstätte Bredbeck	Остергольц-Шармбек
Білоцерківське міське товариство дітей-інвалідів і їх батьків «Аюрведа»	Біла Церква
Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend	Берлін
Bundeszentrale für politische Bildung	Бонн
Centrum Edukacji Obywatelskiej	Варшава
Deutsch-Französisches Jugendwerk	Берлін
Deutsch-Polnisches-Jugendwerk	Потсдам, Варшава
Deutsch-Russischer Austausch e.V.	Берлін
Deutsch-ukrainische Parlamentariergruppe	Берлін

Deutsche Assoziation der Ukrainisten	Берлін
Deutscher Bundesjugendring (DBJR)	Берлін
djo - Deutsche Jugend in Europa (Landesverband Rheinland-Pfalz)	Дюссельдорф
djo-Deutsche Jugend in Europa, Landesverband Sachsen e.V.	Дрезден
Dortmundzko-Wrocławsko-Lwowska Fundacja im. św. Jadwigi	Вроцлав
Eastbook	Київ
Eurasian Coalition on Male Health	Таллінн (Естонія)
Europa-Universität Viadrina	Франкфурт-на-Одері
Europa-Universität Viadrina	Берлін
Europäische Medien Initiative e.V.	Берлін
Europäischer Austausch e.V.	Берлін
European Youth Community	Дніпро
Europejski Dom Spotkań - Fundacja Nowy Staw	Люблін
Fundacja „Krzyżowa" dla Porozumienia Europejskiego	Гродзіще
Fundacja Edukacja dla Demokracji	Варшава
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji	Варшава
Gedenkstätte Bergen-Belsen	Логгайде
HochDrei e.V.	Потсдам
Initiative „Austausch macht Schule"	Гамбурґ
Інститут Суспільних Ініціатив	Миколаїв
Львівський національний університет імені Івана Франка	Львів
Jüdische Gemeinde Düsseldorf	Дюссельдорф
Jugendhilfe und Sozialarbeit e.V.	Фюрстенвальде
Katholische Akademie in Berlin	Берлін
Katolicki Uniwersytet Lubelski	Люблін
Klitschko Foundation	Київ
Landesvereinigung kulturelle Jugendbildung e.V. Niedersachsen	Ольденбург
Leibniz Universität Hannover	Ганновер
LEMAN International Law Group	Київ
Międzynarodowy Dom Spotkań Młodzieży Mikuszewo	Мислослав
Międzynarodowy Dom Spotkań Młodzieży w Oświęcimiu	Освенцим
Міністерство молоді та спорту України	Київ

MitOst e.V	Берлін
Молодіжний Центр Дніпропетровщини	Дніпро
Національний університет «Києво-Могилянська академія»	Київ
NGO «Арт-МОСТ»	Дніпро
НКО Імпульс	Коростів
Теплиця - Платформа Ініціатив	Слов'янськ
Нова Доба	Львів
Ochotnicze Hufce Pracy - Opolska Wojewódzka Komenda	Ополе
Одеська молодіжна рада	Одеса
Ökologisches Schullandheim Spohns Haus	Герсгайм
Polnische Botschaft Berlin	Берлін
Polska Akcja Humanitarna na Ukrainie	Київ
Polska Rada Organizacji Młodzieżowych	Варшава
Robert Bosch Stiftung GmbH	Штутгарт
SALTO-Youth EECA	Варшава
Stiftung Deutsch-Russischer Jugendaustausch	Гамбурґ
Stiftung EVZ	Берлін
Stiftung für deutsch-polnische Zusammenarbeit	Берлін
Stowarzyszenie Teatralno-Lingwistyczne	Краків
Школа №1 м.Суми	Суми
Teple misto	Івано-Франківськ
TOK FM	Варшава
Tolerance in you	Київ
Управління молоді і спорту Дніпро ОДА	Дніпро
urban-social gGmbH	Берлін
Urząd Miasta Lublin	Люблін
Wechange	Берлін

Автори

Олександр Ярема – заступник міністра молоді та спорту України

Ірина Бєляєва – директор департаменту молодіжної політики, Міністерство молоді та спорту України.

д-р Максиміліан Фрас – дослідник молодіжної політики в якості Visiting Fellow на London School of Economics (European Institute) експерт Європейської комісії та Ради Європи з питань громадянського суспільства, соціальної політики, освіти та наукових досліджень. Співавтор звіту *The Eastern Partnership Youth Policy Analytical Report.*

Верена Генкель – експертка з питань евалюації та статистичних аналіз, у 2008-2016 роках співпрацювала при проекті Евалюація міжнародних зустрічей молоді.

Анна Лисяк – співробітниця Відділу підтримки позашкільного молодіжного обміну в сервісній службі ПНСМ у Постдамі, відповідальна за програму Підтримка тристоронніх зустрічей молоді з країнами Східного партнерства та Росії та програмних дій ПНМС з цього питання.

Юлія Стельнец – студентка, яка співпрацює у багатьох проектах Відділу підтримки позашкільного молодіжного обміну в сервісній службі ПНСМ у Постдамі, задіяна, зокрема, у проект форуму “Молодь в Україні”.

Проект Польсько-німецької співпраці молоді
в рамках підвищення професійної кваліфікації Ukraine Calling
співфінансовано за підтримки Міністерства закордонних справ та Польсько-німецької співпраці молоді.

Deutsch-Polnisches Jugendwerk
Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży

Auswärtiges Amt

Ukraine-Kompetenz im Dialog
ukraine calling

Медійний патронат:

TOK FM Pierwsze Radio Informacyjne

eastbook

POLITYKA.PL

Імпресум:

Відповідальне редагування та координація: Анна Лисяк

Переклад: Василь Хим'як, Моніка Кожицька, Мелані Волленвебер

Редагування та коректура тексту: Беате Фішер, д-р Ришард Купідура, Перекладацька контора Нюанс

Графічне оформлення: Міхал Жак

Фотографії: Тобіас Танзина, архів РНСМ

Відповідальні: Штефан Ерб, Павел Морас

ISBN: 978-3-941285-28-6
Публікація онлайн

© Польсько-німецької співпраці молоді (ПНСМ)
Варшав / Потсдам 2018

dpjw
pnwm

Deutsch-Polnisches Jugendwerk
Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży